

**PRINCIPI IZRADE BIBLIOGRAFIJE »VJESNIKA
HISTORIJSKIH ARHIVA U RIJECI I PAZINU«:
SV. I - XXX (Pazin - Rijeka 1989.)¹**

Mladenka HAMMER
Državni arhiv u Pazinu
Pazin, V. Nazora 2

UDK 014.3.001
Stručni rad
Primljeno 14. travnja 1997.

U radu autorica u nekoliko poglavlja opisuje principe izrade bibliografije trideset svezaka »Vjesnika HARP« (objavljene kao 31. svezak istog časopisa), te pitanje i probleme koji su se pritom javljali, služeći se brojnim primjerima. Naglašava pokušaj uspostavljanja ravnoteže između principa izrade i zahtjeva konkretne građe te pretpostavljenih očekivanja korisnika.

1. UVOD

Prvi svezak časopisa *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci* izišao je 1953. god. Sa sv. 5 (1959. god.) dolazi do promjene u naslovu (*Vjesnik Historijskog arhiva u Rijeci*), da bi od sv. 10 (1964.-1965. god.) počeo izlaziti kao zajedničko izdanje dvaju arhiva pod naslovom *Vjesnik Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*.

Od 1953. god. do izradbe bibliografije (1989. god.), objavljeno je, s kontinuitetom izlaženja, 30 svezaka, uglavnom svaki broj za jednu godinu, a rjeđe za dvije godine - sv. 3 (1955.-1956.), sv. 6-7 (1961.-1962.), sv. 8-9 (1963.-1964.), sv. 11-12 (1966.-1967.), sv. 20 (1975.-1976.).

Na stranicama *Vjesnika* javila su se 104 autora - s objavljenom građom, znanstvenim i stručnim člancima, inventarima, registama, informativnim pregledima gradiva, izvješćima sa skupova itd.

Područje proučavanja područje je djelovanja dvaju Arhiva - izdavača, a to je: Istra, Rijeka, Sjeverno hrvatsko primorje, Kvarnerski otoci i Gorski kotar. Naravno da se javljaju i susjedna područja s kojima su ova dolazila u dodir (npr. Slovensko primorje, Trst, Dalmacija).

U programskim zadacima časopisa, kao najvažniji zadatak istaknuto je objavljivanje arhivskog gradiva - značajnih, nepoznatih ili slabo poznatih izvora za povijest

¹ Radnja za stručni ispit.

sjevernojadranskih krajeva: *Publiciranje izvora je preduvjet razvitka svake organiziranije povijesne znanosti, jedan od nezaobilaznih dijelova tzv. fundamentalnih istraživanja... Ono se mora usporedno odvijati i uz najveće i najintenzivnije angažiranje na izradama povijesnih sinteza, ili na drugim znanstveno-istraživačkim poslovima.*² Pri tome su kao poseban zadatak istaknuti glagoljski tekstovi.

Kao drugi najvažniji zadatak ove publikacije navodi se objavljivanje znanstveno-informativnih pomagala, kao i informativnih pregleda o sadržajnoj fizionomiji određenih arhivskih fondova i zbirka: *...jer se time olakšava i unapređuje informiranje istraživača i uopće svih korisnika arhivalija. To potiče korištenje arhivske građe, doprinosi aktivnijoj ulozi arhivske ustanove, a predstavlja i jedan od načina na koji se ostvaruje zakonski princip javnosti rada arhiva.*³

Predviđa se još i objavljivanje rasprava i članaka iz povijesti sjevernojadranskog područja, te rasprava iz arhivistike i drugih pomoćnih povijesnih znanosti.

S vremenom je časopis počeo objavljivati i vijesti: izvješća sa stručnih i znanstvenih skupova, studijskih putovanja, popise novopristiglih publikacija u Riječki i Pazinski arhiv te prikaze publikacija iz arhivistike i povijesnih znanosti.

Smještajući *Vjesnik* u njegov prostorni i društveni kontekst, B. Stulli kaže: *Kada ovakav arhivistički periodik bude u Rijeci praćen odgovarajućim časopisom za povijesne studije i rasprave, koji će redovito izlaziti, onda će riječko sveučilišno središte konačno dobiti u oblasti povijesnih znanosti onaj minimum neophodnih tekućih publikacija.*⁴

Da bismo ilustrirali pogled na časopis s aspekta korisnika, istraživača, citirat ćemo dr. Miroslava Bertošu: *Arhivistika je, u neku ruku, znanost ljudske komunikacije i pridružuje se onim disciplinama koje dijahronijski izlažu stare tekstove i tako pridonose osvjetljavanju i prenošenju poruka prošlosti, bilo individualnih, bilo kolektivnih, koje ukazuju na društvena nastojanja u nekom dobu... Otud i potreba za najužom suradnjom arhivista i historičara koja se već tri i pol desetljeća uspješno ostvaruje na stranicama »Vjesnika...« Nijedan ozbiljan istraživač ne može mimoći tu građu, heterogenu po sadržaju, koja obuhvaća barem pola milenija istarske povijesti.*⁵

2. SVRHA BIBLIOGRAFIJE

Već iz navedenih kratkih citata vidljivo je da se radi o nedvojbeno značajnom časopisu za historiografiju sjevernojadranskog područja ali i za arhivističku struku. S obzirom na to, a i na činjenicu da se stiglo do »okruglog« broja, 30. sveska, uredništvo je odlučilo da 31. svezak bude bibliografija tih prvih 30 svezaka (sv. 1/1953. - sv. 30/1988.). Nakon tolikih godina rada bilo je potrebno učiniti predah, svojevrstan »saldo« onoga što je napravljeno. Slučaj je htio da to bude i zaokruživanje časopisa kao zajedničkog izdanja arhiva u Rijeci i Pazinu, jer je nakon bibliografskog sveska došlo do razdvajanja, pa svaki od tih arhiva izdaje svoj časopis.

2 Bernard STULLI, *Uz dvadeseti svezak »Vjesnika Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu«, Vjesnik HARP, sv. 20, Pazin-Rijeka 1975.-1976., str.8.*

3 B. STULLI, n. dj., str. 8.

4 B. STULLI, n. dj., str. 9.

5 Miroslav BERTOŠA, *Zbirka povijesne »memorije« i mediator znanja o prošlosti, Vjesnik HARP, sv. 30, Pazin-Rijeka 1988., str. 9.*

Svrha je bibliografije da sistematizira radove objavljene u prvih 30 svezaka časopisa i da time olakša i intenzivira njihovo korištenje. To grupiranje, sređivanje, obavljeno je s tri aspekta, pa su tako moguće tri vrste pretraživanja:

1. koji radovi postoje iz određenog stručnog ili znanstvenog područja, te iz njemu srodnih područja (stručni raspored bibliografskih jedinica),
2. koji autori su se javili na stranicama časopisa i što su sve objavili (abecedno kazalo autora),
3. koji su sve predmeti, mjesta i osobe zastupljeni i koje su teme i problemi u vezi s njima obrađivani (abecedno predmetno kazalo).

Budući da velik dio radova predstavlja objavljeno arhivsko gradivo i informativna pomagala o pojedinim fondovima, bibliografija bi tako trebala pridonijeti i poticanju korištenja toga arhivskog gradiva.

Što se tiče uredništva časopisa, prvi put do sada nudi mu se »statistika« o tomu što je objavljeno, u kojem obliku i opsegu, iz kojih fondova i arhiva, iz kojih znanstvenih i stručnih područja, koji autori su se javljali i sl. Uspoređujući te podatke s uređivačkom politikom i utvrđenim programskim zadacima časopisa, uredništvo može lakše i pouzdanije nego da se oslanja na procjenu »odoka« utvrditi je li časopis ispunjavao svoje zadatke u odgovarajućoj mjeri (ovo se ne odnosi na znanstvenu i stručnu kakvoću priloga jer se nije ulazilo u njihovo vrjednovanje). Vidljivo je, npr., da su glagoljski dokumenti, s obzirom na programske zadatke časopisa, slabo zastupljeni, a također i radovi iz pomoćnih povijesnih znanosti (izuzevši arhivistiku). Takvi zaključci mogu biti od pomoći pri profiliranju buduće uređivačke politike.

3. IZBOR GRAĐE

S obzirom na to da se ovdje radi o bibliografiji članaka objavljenih u jednom časopisu, pitanje izbora građe riješeno je bez dvojba: popisani su svi radovi koji su objavljeni u časopisu u prvih 30 svezaka (ukupno 286) uključujući i izvješća sa skupova, zapisnike sa savjetovanja, izvješća o studentskim boravcima u stranim arhivima, popise knjiga, recenzije i sl.

Nismo, dakle, ulazili u selekciju priloga, odnosno njihovo vrjednovanje jer smo smatrali da je zadatak takve bibliografije prije svega opisni, tj. da pruži cjelovitu sliku o časopisu.

4. RASPORED GRAĐE

Odlučili smo se za raspored građe prema sadržaju bibliografskih jedinica (sistematski, stručni) a ne prema nekoj od njihovih formalnih osobina (npr. imenu autora) zbog toga što smo smatrali da takav raspored najviše odgovara karakteru same građe, namjeni bibliografije i zato što on, za razliku od npr. autorskog i kronološkog rasporeda, daje korisniku još jednu vrijednu informaciju: o sadržaju građe.

Naime, ovdje se radi o stručnom i znanstvenom časopisu koji je namijenjen stručnjacima, a ne širokom krugu korisnika. Pretpostavlja se da će se takav korisnik, iako u pravilu ne poznaje upotrijebljeni klasifikacijski sustav, u njemu ipak relativno brzo i lako snaći, pogotovo uz pomoć kazala. On je već prethodno naviknut i educiran

za takav rad (služenje kazalima, napomenama, uputnicama), pa mu to neće predstavljati poseban problem. Za takvog korisnika, čiji su zahtjevi uglavnom tematski (problemški), važno je da se građa istog ili srodnog sadržaja nalazi zajedno ili u blizini, jer u tome slučaju ima informaciju o svim radovima iz područja koje ga zanima a također i iz srodnih područja.

Da se radi o časopisu popularnijeg sadržaja vjerojatno bi bio upotrijebljen neki drugi princip rasporeda (npr. abecedni po imenima autora ili kronološki po svescima) koji bi bio prikladniji za širi krug korisnika. Koji je raspored jednostavniji, lakši za snalaženje, ukratko bolji, ovisit će, dakle, o vrsti i osobinama građe i o profilu korisnika bibliografije.

Nedostaci sistematskog rasporeda kao što su: nesavršenost svakog klasifikacijskog sustava, mogući neprimjeren izbor stručnih skupina, moguća neodgovarajuća klasifikacija priloga i to što korisnici uglavnom ne poznaju strukturu upotrijebljenog sustava - mogu se ublažiti uporabom dodatnih instrumenata, a to su abecedna kazala (autora, predmeta, naslova, stručnih skupina). O značaju abecednih kazala svjedoči i jedna čisto formalna činjenica, a to je njihov opseg: u ovoj bibliografiji npr., predmetno kazalo zauzima više prostora od »glavnog« dijela bibliografije (bibliografskih opisa raspoređenih po stručnim skupinama). Ta kazala u stručnoj bibliografiji nadomještaju prednosti bibliografija koje se zasnivaju na abecednom rasporedu.

Ipak, ako gledamo samo stručni raspored, problem adekvatnog izbora stručnih skupina te klasifikacije svakog pojedinog priloga i dalje ostaje. To je pitanje dosta suptilno, jer ne ovisi samo od prikladnosti odabranog klasifikacijskog sustava nego i od jedne subjektivne kategorije, a to je sposobnost sastavljača. Ako je došlo do neodgovarajuće klasifikacije, korisnici koji će »vjerovati« stručnom rasporedu i na osnovi te informacije tražiti pojedine radove, neće ih moći pronaći na pravome mjestu. Od sastavljača ovisi hoće li konkretna građa biti zadovoljavajuće usklađena s jednom unaprijed postavljenom općom shemom (klasifikacijskim sustavom), a da to bude prihvatljivo i praktično za korisnika, tj. da bude točno, a istodobno blisko i razumljivo korisniku. Jednostavnost i lakoća snalaženja u bibliografiji jedan je od bitnih preduvjeta za postizavanje njezinih ciljeva. Zato sastavljač uvijek treba imati pred očima tipičnog korisnika.

Među klasifikacijskim sustavima koji sastavljaču stoje na raspolaganju odabrali smo Univerzalnu decimalnu klasifikaciju (UDK)⁸ iz dva osnovna razloga:

- UDK je najprošireniji univerzalni klasifikacijski sustav u nas.

⁶ Kod takvih bibliografija moguće je dodati stručno kazalo, pa bi tako i one bile, da tako kažemo, potpune. Međutim, primijetili smo da je, među bibliografijama koje smo pregledali, samo u dvije iskorištena ta mogućnost (*Bibliografija knjiga tiskanih u NR Hrvatskoj*, Zagreb, JAZU, 5 sv., 1945.-1950. i *Bibliografija »Pazinskog memorijala«*: sv. 1-9, Pazinski memorijal, sv. 10 (1980.).

⁷ *Bitni cilj rasporeda građe postignut je ako je omogućeno jednostavno korišćenje i ako su uklonjene sve dileme koje izazivaju nepotrebne teškoće u snalaženju onoga kome je bibliografija namijenjena... Svaki od mogućih rasporeda izaziva niz praktičnih teškoća... Ma koliko ovladali bibliografskom tehnikom, raspored građe će uvijek izazivati bar neke dileme...* (Vojislav MAKSIMOVIĆ, *Osnove teorije bibliografije*, Beograd 1987., str. 37-38).

⁸ Služili smo se izdanjima: *Univerzalna decimalna klasifikacija: slovenska skrajšana izdaja*, Zv. 1: *Tablice*, 2. spremenjena in dopolnjena izdaja, Ljubljana 1982. i Janko ŽIVKOVIĆ, *Stručni katalog : izvod iz Univerzalne decimalne klasifikacije*, Zagreb 1968.

- Budući da je zastupljen relativno velik broj struka, univerzalnost sustava UDK bila je pogodna da izrazi tu širinu (zastupljene su sve osnovne skupine osim skupina: 1 *Filozofija. Psihologija i 5 Matematika. Prirodne znanosti*).

Teoretski, većina radova bi se mogla svrstati u povijest i arhivistiku. Daljnje razvrstavanje za povijest obavilo bi se, recimo, po kronološkom principu (po povijesnim razdobljima). Shodno tomu mogao je biti upotrijebljen neki uži, specijalni klasifikacijski sustav. Međutim, budući da povijest zapravo odražava sve aspekte života, a to se nadaje i čitajući ovaj časopis, smatrali smo da je bolji tematski pristup od onoga prema povijesnim razdobljima. Osim toga, još uvijek bi ostalo nekoliko područja koja se nikako ne bi mogla svrstati u posebnu, povijesno-arhivističku klasifikaciju (npr. lingvistika, pismo /glagoljica/). Proizlazi da bi specijalizirana klasifikacijska shema predstavljala svojevrsno ograničenje, a prednost koju takvi sustavi imaju (detaljna razrađenost) ne bi mogla doći do izražaja jer se ne radi o označivanju svakog pojedinog rada neovisno o drugima nego o njihovu grupiranju, stvaranju jednog sustava koji ne smije biti suviše rascjepkan. Osim toga, kod kronološkog rasporeda pojavio bi se ozbiljan problem definiranja povijesnih razdoblja i određivanja njihovih vremenskih granica. Zbog specifičnosti povijesti proučavanog područja (zaostajanje za svjetskim tokovima) moglo bi se dogoditi da neka opća podjela ne može odgovarajuće pratiti građu (o tomu će biti više riječi kasnije).

Ono što bi se moglo prigovoriti odabiru UDK sustava u ovoj bibliografiji je nedovoljna razrađenost skupine *Arhivistika*. Međutim, taj problem smo riješili stvaranjem složenih stručnih skupina.

5. STRUKTURA BIBLIOGRAFIJE

Bibliografija se sastoji od sljedećih dijelova:

1. Pregleda stručnih skupina po stručnom redosljedu (str. 5-6) (navedeno pod naslovom »Sadržaj«)
2. Uvodnih napomena (str. 7-8)
3. Bibliografskog popisa radova raspoređenih po stručnim grupama (str. 9-35)
4. Kazala
 - 4.1. Abecednog kazala struka (str. 37-40)
 - 4.2. Kazala autora (str. 41-53)
 - 4.3. Predmetnog kazala (str. 55-100)

5.1. Pregled stručnih skupina po stručnom redosljedu

Ovdje su navedene sve stručne skupine koje su zastupljene u bibliografiji i to po stručnom redosljedu. To je slika, kostur stručnog rasporeda iz kojega korisnik može vidjeti koje stručne skupine postoje u bibliografiji. Budući da su dodani brojevi stranica na kojima se mogu naći određene stručne skupine, korisnik ih može brzo i lako pronaći.

5.2. Uvodne napomene

U uvodnim napomenama iznijeli smo samo najosnovnije podatke o časopisu i o principima izrade bibliografije.

Budući da je u vrijeme izrade bibliografije bilo zamišljeno da ona izide u sklopu sv. 30 gdje se nalazi rad koji opisuje i komentira prvih 28 svezaka, podatke o časopisu sveli smo na najosnovnije informacije.

Također nismo ulazili u detaljniji opis izrade, u obrazloženja pojedinih rješenja, u probleme na koje smo nailazili tijekom rada i sl. jer smo smatrali da bismo time suviše zamarali korisnike. Kada bismo se upustili u to, onda bismo, radi dosljednosti, morali donijeti sva moguća obrazloženja što bi bilo preopširno, a možda i nepotrebno. Smatramo da su podaci koje smo donijeli dovoljan minimum da bi uvodne napomene mogle poslužiti kao vodič za služenje bibliografijom. Idealna bibliografija bila bi ona koja bi bila dovoljno »čitljiva« sama po sebi; tako strukturirana da pri njezinu korištenju korisnik ne ovisi o uputama i objašnjenjima - to bi bio najviši stupanj »prijeteljstva« s korisnikom. Kako je to nemoguće, uvodne napomene su neophodan dodatak svakoj bibliografiji.⁹

5.3. Bibliografski opisi radova raspoređeni po stručnim skupinama

5.3.1. Elementi bibliografskog opisa

Za formalni opis građe ravnali smo se prema *Pravilniku E. Verone* (1. i 2. dio).¹⁰ Neka odstupanja od tih pravila bit će objašnjena u daljnjem tekstu.

Bibliografski opisi priloga u časopisu sastavljeni su od sljedećih elemenata: ime autora (prezime i ime individualnog autora ili naziv korporativnog autora), stvarni naslov rada, broj sveska, godina izdanja, stranice, bibliografska napomena (kod većine radova) i podatak o sažetku na stranom jeziku.

Tim je podacima bibliografska jedinica dovoljno označena, tj. nije ju moguće zamijeniti s nekom drugom jedinicom.

Svaka bibliografska jedinica obilježena je rednim brojem (arapskim) koji je grafički istaknut, a nalazi se u donjem desnom kutu bibliografskog opisa. Ti brojevi služe kao jedinstvena oznaka bibliografske jedinice kod izrade kazala, a ujedno i pokazuju količinu građe obrađene u bibliografiji.

Na ovom mjestu zadržat ćemo se na opisu bibliografske napomene. O ostalim elementima opisa bit će riječi u poglavljima koja slijede: Interpunkcija u bibliografskom opisu i 5.3.2. Raspored jedinica unutar stručnih skupina. Odrednice.

⁹ U savremenim prilikama gotovo da i nije moguće zamisliti iole solidnu bibliografiju bez odgovarajućeg uvodnog teksta. Iako uvod predstavlja formalno izdvojen dio bibliografije, on je u najužoj vezi sa suštinom bibliografskog posla. U uvodu se obično saopštavaju bar minimalni teorijski principi, a u njemu se naznačavaju i neki problemi koji su pratili naš posao na konkretnoj bibliografiji. Uvod tako daje pristupe za služenje bibliografijom. (V. MAKSIMOVIĆ, n. dj., str. 44).

¹⁰ Eva VERONA, *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga, 1. dio: Odrednice i redalice, 2. dio: Kataložni opis*, Zagreb 1970.-1983.

Napomenu smo smatrali vrlo važnim dijelom bibliografske jedinice. Tek s napomenama bibliografija u pravom smislu ispunjava svoju ulogu posrednika između građe (teksta) i korisnika.¹¹ Nastojali smo da napomene budu sažete, ali dovoljno jasne i da donesu sve podatke koji su, prema našem mišljenju, važni za korisnika. Pri njihovoj izradi prilagođavali smo se karakteru radova, tako da obim napomena varira, različita je i vrsta podataka koje donose, a kod nekih radova procijenili smo da nije potrebna napomena.

Tri su osnovne vrste podataka koje se javljaju u napomenama:

1. podaci o sastavnim dijelovima bibliografskih jedinica i njihovim formalnim osobinama,
2. podaci o sadržaju i druga objašnjenja,
3. podatak o sažetku na stranom jeziku.

1. Ako iz naslova to nije jasno, donose se, npr., podaci o tomu koliko neki rad sadrži dokumenata ili regista, donosi li se i prijevod dokumenta, podatak da je to izlaganje s nekog znanstvenog skupa te gdje i kada je taj skup održan, radi li se o inventaru ili kratkom pregledu građe, ili pak o recenziji, točan naziv arhivskog fonda i sl.

Npr., kada se iz naslova ne vidi da se u radu objavljuje neki dokument ili više njih, nego on odražava samo sadržaj, temu, bitno je s obzirom na vrstu časopisa i očekivanja njegovih korisnika da se u napomeni dade do znanja da su to zapravo dokumenti, a ne rasprava (npr. br. 18, 19, 22, 31). Budući da smo to provodili dosljedno, u slučajevima kada se radilo o raspravi, tu činjenicu u napomeni nismo naglašavali.

Tamo gdje je to bilo moguće naveli smo i o kakvoj se vrsti dokumenata radi i tko je njihov tvorac (npr. 16, 35, 48). Negdje to nije bilo moguće racionalno provesti jer se radilo o više različitih dokumenata čiji bi opis zauzeo previše prostora (npr. br. 20, 38, 67). Ima slučajeva gdje je u naslovu naveden samo jedan dokument, a rad sadržava više dokumenata, pa je bilo potrebno navesti ih u napomeni (npr. br. 45, 53, 66).

Također, ako su u naslovu spomenuti dokumenti a zapravo se ne donose integralni tekstovi nego njihova regista, to smo u napomeni naglasili (npr. br. 12, 25).

Kod radova koji su složenije strukture, tj. sadrže više dokumenata, dokumente i regista, razne popise i kazala, ili se radi o opsežnoj raspravi pa ima više poglavlja, poslužili smo se formulacijom »Sadrži« i nabrajali sastavne dijelove (npr. br. 2, 14, 24, 27, 55, 99).

2. Što se tiče podataka o sadržaju, navodili smo one podatke koje smo smatrali relevantnima za korisnike, a koje ne sadržava naslov rada. Kad se radi o povijesnom događaju, to su podaci o prirodi događaja, mjestu, vremenu te o sudionicima događaja - ako su to značajne osobe, npr. vladari, pape, biskupi, značajni feudalci i sl. (npr. br. 21, 26, 30, 65, 74, 100, 109, 118, 259). Ako rad u znatnijem opsegu obrađuje još neku relevantnu temu osim one koja je navedena u naslovu, to se obvezno donosi u napomeni (npr. br. 30, 97).

¹¹ *Informativni značaj anotacije je takav da se ona ne smije posmatrati kao neki suvišak i opterećenje za samu bibliografsku jedinicu, nego kao njen sastavni dio* (V. MAKSIMOVIC, n. dj., str. 26-27).

Ako se radi o dokumentu, a u naslovu nije navedeno vrijeme (stoljeće ili godina) kada je on nastao, to smo obvezno naveli u napomeni. Tipičan primjer su statuti (br. 79, 80, 92, 96); ako godina statuta nije pouzdano utvrđena, onda se navodi autorovo mišljenje (br. 78, 94).

Po svojim osobinama ovakva napomena najbliža je anotaciji: ... objašnjava naslov ili daje naslov originala, a može i da navodi sastavne dijelove knjige i uopšte da informiše o sadržini djela, o pomenutim ličnostima, mjestima, predmetima...¹²

Navest ćemo nekoliko primjera napomene o sadržaju bibliografske jedinice uz objašnjenja zašto smo baš te podatke izdvojili u napomeni. Primjere napomena koje govore o broju dokumenata, o tomu radi li se o registama, one koje nabrajaju sastavne dijelove rada i sl.¹³ ne donosimo jer smo se tih principa dosljedno pridržavali, a napomene o sadržaju razlikuju se od slučaja do slučaja.

1. Bibliografska jedinica br. 1

Naslov: Glagoljski dokumenat XIX stoljeća iz južne Istre

Napomena: *Pisao ga je pomerski župnik 1804. god. Donosi se tekst i fotografija dokumenta. - Riassunto.*

Objašnjenje:

Istina je da je u naslovu navedeno i mjesto i vrijeme nastanka dokumenta. Međutim, oni su preopćeniti tj. nije svejedno je li dokumenat nastao početkom ili krajem stoljeća, pogotovo u ovom slučaju gdje se radi o »kraju« glagoljice, posljednjim slučajevima njezine uporabe.

Podatak o mjestu mogao bi se smatrati dovoljno informativnim, ali budući da smo čitajući rad saznali i konkretno mjesto nastanka dokumenta, smatrali smo opravdanim taj podatak navesti u napomeni pogotovo što to nije zahtijevalo neku dodatnu formulaciju, pa s tim ni mnogo prostora.

Podatak da je dokumenat sastavila crkvena osoba važan je, jer za temu nije svejedno radi li se o crkvenom ili svjetovnom tekstu.

Informacija o tomu da se donosi i fotografija dokumenta navedena je zbog toga što se u radu uglavnom govori o osobinama pisma kojim je pisan tekst.

2. Bibl. jedinica br. 30

Naslov: Pazinska isprava od 22. novembra 1409. godine.

Napomena: *Isprava predstavlja zakletvu na poslušnost i vjernost nakon ugušivanja bune Pazinaca (između 1407. i 1409. god.) kada je Pazinskom grofovijom gospodario Rajnpreht von Walsee. Donosi se tekst izvornika i prijevod. U dijelu uvoda diskusija o pečatima koji se nalaze na ispravi. - Riassunto.*

Objašnjenje:

Iz naslova ovoga rada vidljivo je mjesto i vrijeme nastanka dokumenta ali se ne zna o čemu on govori, tj. o kojem se povijesnom događaju radi. U napomeni se osim

¹² Janez LOGAR, *Uvod u bibliografiju*, Sarajevo 1973., str. 32.

¹³ U primjerima su, doduše, djelomice prisutne i takve napomene, ali u manjem opsegu nego one o sadržaju.

te informacije donosi i ime tadašnjeg feudalca Pazinske grofovije jer su Walseeovci bili značajno plemstvo u to doba na sjevernom Jadranu.

Dio rada u kojemu se govori o pečatima sa isprave predstavlja samostalnu tematsku cjelinu koju smo smatrali značajnom. Govori se o pečatima na ispravi, o razvoju pečata u Istri, što se uspoređuje s razvojem dalmatinskih i štajerskih pečata uz komentiranje sigilografske literature.

3. Bibliografska jedinica br. 65

Naslov: Colta gallina - bir galijska.

Napomena: *Radi se o pristojbi u srednjovjekovnom Lošinjju i Cresu (za obrambene potrebe) i o drugim oblicima davanja koji su se iz nje transformirali, te o višestoljetnom sukobu između Lošinjana i osorske komune u vezi s tim davanjem. 3 priloga. - Summary.*

Objašnjenje:

U ovom primjeru ne samo što nam nije poznato mjesto i vrijeme nego zapravo ni problematika o kojoj se raspravlja. Doduše, iz prijevoda: »bir galijska« možemo zaključiti da se radi o nekakvom porezu za galijske, ali ne znamo kakva je zapravo bila ta daća ni koji je njezin povijesni kontekst. To smo pokušali u najkraćim crtama naznačiti u napomeni.

Moglo bi se prigovoriti da korisnici (znanstvenici - istraživači) znaju o čemu se radi, međutim, to se vjerovatno može reći samo za njihov ograničen broj, a osim toga, autor ovdje predstavlja novo, drugačije čitanje riječi »gallina« (dosad su je čitali »gallina«) pa shodno tomu i drugačije tumačenje od dosadašnjih istraživača. Nismo napomenuli i tu činjenicu o novom čitanju i tumačenju jer ni inače nismo donosili takvu vrstu podataka (nove ideje i rješenja, njihova originalnost itd.).¹⁴

Napomena da se u radu nalaze 3 priloga (odnosno 3 dokumenta koji ilustriraju temu) data je u tomu, najkraćem obliku zbog toga što su dokumenti takvi da bi njihovo opisivanje bilo prekomplicirano i preopširno, a osim toga radi se o prilogu, dodatku, ilustraciji rasprave (koja je ovdje primarna) a ne o radu gdje su dokumenti primarni, a dodani je tekst samo njihovo (najčešće kratko) objašnjenje. U nekim smo sličnim radovima ipak donosili o kakvim se dokumentima radi jer je to u datom slučaju bilo prikladno i nije zauzimalo mnogo prostora (npr. br. 126). Propust je što nisu navedene barem godine iz kojih potječu dokumenti jer je to inače prakticirano (npr. br. 81, 261).

Interpunkcija u bibliografskom opisu

U bibliografskoj literaturi sastavljaču se ostavlja sloboda pri upotrebi interpunkcijskih znakova, s tim da moraju biti primjenjivani jedinstveno i dosljedno: *U skladu s namjenom bibliografije, s karakterom bibliografske građe, uzimanjem u obzir svojih mogućnosti, sredstava i vremena, bibliograf se u početku rada mora odlučiti koje će*

¹⁴ Ti podaci više odgovaraju vrstama napomene kao što su referat (apstrakt) ili recenzija. Već smo napomenuli da smo odabrali napomenu koja je bliža anotaciji (J. LOGAR, n. dj., str. 32-33).

elemente uzeti u obzir i po kojem redu će ih navoditi, ... kakve će znakove interpunkcije upotrijebiti i kako će bibliografska jedinica biti štampana (upotreba raznih tipova slova) ... Osnovni je zahtjev da bibliografsko djelo bude jedinstveno, dosljedno, stoga mora po sve biti u skladu s pravilima koje je bibliograf postavio u početku kao smjernicu, za vrijeme rada ne smije ih mijenjati.¹⁵ Dakle, sastavljač će upotrijebiti one znakove za koje smatra da će najbolje izraziti odnos između pojedinih elemenata bibliografskog opisa.

Neke od interpunkcijskih znakova upotrebljavali smo prema *Pravilniku E. Verone*, 2. dio. To su:

- zarez između prezimena i imena autora,
- dvotočka ispred podnaslova (ako on u časopisu nije bio u okrugloj zagradi),
- upotreba uglatih zagrada za podatke kojih nema u časopisu,
- upotreba interpunkcijskog znaka »točka, razmak, crta, razmak« (. -) između pojedinih cjelina u bibliografskoj napomeni. To nije provedeno doslovno jer se u ovom slučaju niti ne radi o kataloškom nego o bibliografskom opisu, pa bi inzistiranje npr. na *Pravilnikom* propisanom redoslijedu podataka ili na uobičajenim formulacijama otežalo i zakompliciralo rad. Provedeno je u temeljnom, logičnom smislu, tj. kao odvajanje zasebnih cjelina (različitih vrsta napomena).¹⁶

Prve tri skupine bibliografskog opisa međusobno su odvojene točkom. To su: 1. ime autora 2. naslov (i podnaslov) 3. podatak o svesku, godini izdanja i stranicama. Četvrta skupina, napomena, predstavlja poseban ulomak, tj. stavlja se u novi red, i to s razmakom.

U prvoj skupini prezime se nalazi na prvom mjestu i od imena je odvojeno zarezom. Ako su u pitanju dva ili tri autora njihova se imena odvajaju crticom, a kod drugog i trećeg autora prezime se ne stavlja na prvo mjesto jer to nije potrebno budući da njihova imena ne predstavljaju odrednicu.

U drugoj skupini, tamo gdje se javlja podnaslov, primijenjeno je dvojako rješenje: ako je u časopisu podnaslov stavljen u okrugle zagrade, one su zadržane i u opisu. Ako podnaslov u časopisu nije bio u okruglim zgradama, on se od naslova odvađa dvotočkom. Do takve »nedosljednosti« došlo je iz sljedećih razloga: u zgradama se, u većini slučajeva, osim nekoliko izuzetaka, nalaze godine, na što su korisnici navikli. Pretpostavili smo da bi dvotočka u tome slučaju samo zbunila korisnika. S druge strane, dosljedna uporaba okruglih zagrada dovela bi do prevelike opterećenosti opisa zgradama, tim prije što ima relativno mnogo uglatih zagrada. Posebno bi to došlo do izražaja u slučajevima gdje postoje dva podnaslova od kojih je jedan već u okrugloj zagradi (npr. br. 15).

U trećoj skupini (broj sveska, godina izdanja, stranice) podaci su odvojeni zarezom.

U četvrtoj skupini (napomeni) najprije dolazi slobodno oblikovani dio napomene u kojemu se, već prema potrebi, mogu naći različiti podaci - bilo o sadržaju (o događaju, mjestu, vremenu, osobama i sl.), bilo o sastavnim dijelovima rada i njihovim

¹⁵ J. LOGAR, n. dj., str. 24.

¹⁶ Svaka napomena tvori posebnu skupinu kataložnog opisa, pa prema tome kao interpunkcijski simbol drugoj i svakoj idućoj napomeni prethodi točka, razmak, crta, razmak (. -) (Eva VERONA, n. dj., 2. dio, str. 280).

formalnim osobinama (o vrsti i broju dokumenata, postoje li regesta, kazala, prijevodi, o arhivskim fondovima i sl.). Interpunkcija u tome dijelu napomene ne podliježe pravilima jer je to, po svojoj definiciji, slobodno sastavljen tekst. Zatim slijedi dio napomene kojemu prethodi riječ »Sadrži«, u kojemu se nabrajaju dijelovi rada. Oni su međusobno odvojeni točkom. Na posljatku dolazi podatak o sažetku na stranom jeziku.¹⁷ Da bi te tri vrste napomena bile jasno omeđene i da ne bi došlo do eventualnih nejasnoća, između njih dolazi interpunkcijski znak »točka razmak . - «. Ako postoji dio koji počinje riječju »Sadrži« ispred podatka o sažetku ne dolazi znak (. -) nego točka (.) jer smo sažetak shvatili kao jedan od dijelova rada. Ako ne postoji dio napomene sa »Sadrži«, onda na tome mjestu dolazi znak točka razmak crta razmak (. -).

Ako za dokumente koji se navode u napomeni postoji naziv, te ako postoje naslovi poglavlja koje smo odlučili u napomeni nabrojiti, navodili smo ih doslovno (ako je naziv predug proveli smo skraćivanje uz upotrebu tri točke (...)). Ako nazivi ne postoje, pokušali smo ih opisati svojim riječima, što smo onda stavljali u uglate zagrade. Ako nabranju takvih dokumenata ne prethodi riječ »Sadrži«, uglate zagrade nisu upotrebljavane jer smo to onda shvatili kao slobodno sastavljen dio napomene. Riječ »Sadrži« shvatili smo kao početak citiranja, vjernog prenošenja onoga što se nalazi u publikaciji, a što onda obvezuje na upotrebu uglatih zagrada za slobodno sastavljene dijelove.

5.3.2. *Raspored jedinica unutar stručnih skupina. Odrednice*

Unutar svake stručne skupine bibliografske su jedinice raspoređene po abecednom redu.

Ime autora, bilo da se radi o individualnom ili korporativnom autorstvu, predstavlja odrednicu, tj. riječi koje određuju mjesto bibliografske jedinice unutar stručne skupine. Ako se radilo o višestrukom autorstvu, u bibliografskom opisu navode se svi, i to onim redom kojim su navedeni u časopisu. Odrednicu tada predstavlja ime autora koji je prvi naveden.

Tamo gdje ima više radova istog autora, oni su međusobno razvrstani prema abecednom redu prve riječi naslova.

Redalica, tj. prva riječ odrednice je prezime autora (kod osobnih odrednica) ili prva riječ u nazivu korporativnog autora (kod korporativnih odrednica). One su grafički istaknute, tj. otisnute su velikim slovima.

Oslonac za izradbu odrednica bio nam je *Pravilnik E. Verone*, 1. dio. Neka odstupanja od *Pravilnika* objasniti ćemo u daljnjem tekstu.

U slučajevima kada rad predstavlja inventar, pregled, popis arhivskog gradiva ili knjiga primijenjeno je individualno autorstvo, odnosno odrednicu predstavlja ime sastavljača, a ne naziv ustanove gdje se dotična građa čuva i gdje je popis sastavljen. To je u skladu s *Pravilnikom*, jer smo te radove tretirali kao *analitičke kataloge*.¹⁸ Naime,

¹⁷ *Poželjno je da redosljed podataka u napomenama bude stalan, inače mogu postati nepregledne.* (J. LOGAR, n. dj., str. 32).

¹⁸ Čl. 41, toč. 1: *Na katalog (vodič) u kojem je zapisan fond ili dio fonda neke biblioteke, muzeja ili druge ustanove primjenjuju se, u načelu, propisi člana 9, tačka 4 ..., tj. glavna se katalogna jedinica izrađuje pod nazivom ustanove; ... Izuzetak su analitički katalogi, na koje se primjenjuju propisi čl. 4, tačka 2, tj. za njih se kao autor uzima fizička osoba koja je katalog sastavila.*

ti radovi često sadržavaju i uvodni tekst u kojemu sastavljač iznosi podatke o tvorcu fonda, opis gradiva, podatke o sređivanju, a nekada se donose i regesta dijela arhivskog gradiva (br. 157, 194, 230, 231). Zatim, radovi koji donose izbor gradiva iz nekoga arhiva koje se odnosi na određeno zemljopisno područje (npr. br. 152, 163, 167, 171) ili na određenu temu (npr. br. 39, 264) predstavljaju također autorski čin. Neki su od tih radova u obliku kontinuiranog teksta, a neki u obliku popisa. U svima njima nije jednak stupanj »analitičnosti« i nekada bi bilo vrlo teško odlučiti radi li se o individualnom ili korporativnom autorstvu, odnosno da li značajniji udio u autorstvu pripada fizičkoj osobi odgovornoj za neposrednu izradbu ili ustanovi čije gradivo je u pitanju.¹⁹ Da bi bibliografija u pitanju odrednica bila ujednačenija i jednostavnija odlučili smo se kod ove grupe radova za dosljednu primjenu individualnog autorstva. Korporativno autorstvo provedeno je jedino u slučajevima kada sastavljač nije naveden (br. 5, 6, 7, 166, 183, 184, 185, 186, 187). Iako u većini bibliografija koje smo pregledali ne postoji korporativno autorstvo, ove radove ipak nismo popisali prema stvarnom naslovu nego prema nazivu ustanove, jer je to dosljednije u smislu *Pravilnika* (to ipak nisu anonimni radovi u pravom smislu), a osim toga smatrali smo da je naziv ustanove informativniji od prve riječi naslova.

Isti je princip primijenjen i kod radova koji predstavljaju izvješća i zapisnike s godišnjih skupština i savjetovanja društava arhivskih radnika i drugih sastanaka, tj. radovi su popisani prema imenu autora. Tamo gdje autor nije naveden, provedeno je korporativno autorstvo, pod nazivom društva (br. 200, 201).²⁰

Jedino u dva slučaja jedinice su razvrstane prema stvarnom naslovu (br. 196, 240):

- Kod rada br. 240 radi se o tri osvrta u tisku o Prvom sastanku crkvenih arhivista u Rijeci, 2. lipnja 1971. god. Prvi prilog potpisan je inicijalima (koje nismo razriješili), drugi nije potpisan, a treći je potpisan. Pri tomu nije u potpunosti jasno da li se taj potpis odnosi možda i na drugi prilog. Svaki od tih priloga ima svoj naslov (međusobno se neznatno razlikuju) i zajednički nadnaslov: *Odjeci u štampi* (ovaj podatak smatrali smo nadnaslovom a ne zajedničkim nadređenim stvarnim naslovom zbog sadržaja toga podatka i zbog toga što je grafički neistaknut; grafički istaknuti su naslovi pojedinih priloga). Svaki pojedini prilog opet ima svoj nadnaslov, a to je naziv lista u kojemu je tiskan. Tu su postojale dvije mogućnosti:

1. Da se prilozi prikažu kao samostalni radovi

2. Da se prikažu kao jedan rad, s naslovom prvog priloga kao odrednicom, i sa zajedničkim nadnaslovom kao podnaslovom.²¹

Odlučili smo se za drugo rješenje jer smo njega smatrali logičnijim i jer je očito da su ti prilozi i u časopisu shvaćeni kao cjelina (zajednički nadnaslov). Da smo odabrali prvu varijantu prilozi bi se nalazili na različitim mjestima u skupini, pa bi se izgubio uvid u tu cjelinu. U napomeni smo naveli u kojim listovima su osvrta objavljene.

¹⁹ *Pravilnik*, 1. dio, čl. 25, toč. 1.

²⁰ Za ovakvo rješenje kod ove grupe radova nemamo podršku u *Pravilniku*. U čl. 9, toč. 7 kaže se: ... *konferencija, savjetovanje, simpozij, stručni i naučni sastanak, crkveni koncil i sinoda, seminar, skupština i plenum pojedine organizacije, uzima se kao autor zapisnika svojih zasjedanja ili materijala s tih zasjedanja.*

²¹ *Pravilnik*, 1. dio, čl. 51, toč. 1 i čl. 5, toč. 5.

- Kod rada br. 196 radi se o Samoupravnom sporazumu između arhiva u Rijeci i Pazinu o izdavanju *Vjesnika*. Samoupravni sporazum bi se mogao opisati kao u čl. 9, toč. 3 *Pravilnika*, odnosno rad bi potpadao pod korporativno autorstvo.²² A budući da se radi o dvostrukom autorstvu i to s istovrsnim udjelom, proizlazi da bi ovu jedinicu trebalo odrediti prema nazivu prvog autora.²³ Međutim, nemoguće je odrediti koji bi se autor trebao smatrati prvim (u nazivu časopisa na prvom se mjestu nalazi Povijesni arhiv u Rijeci, a u uvodnom tekstu SAS-a, na prvom se mjestu spominje Povijesni arhiv u Pazinu). Zbog toga smo tu jedinicu odlučili odrediti prema stvarnom naslovu, tim prije što pretpostavljamo da će je korisnici tražiti upravo prema tome podatku (*Samoupravni sporazum ...*).

Ovdje treba napomenuti da su nazivi društava i ustanova navedeni u Predmetnom kazalu i uz njih svo ono gradivo koja se na njih odnosi. Tako je nezastupljenost (odnosno samo iznimna zastupljenost) korporativnog autorstva u ovom dijelu bibliografije nadoknađena navođenjem naziva korporativnih tijela u drugom dijelu bibliografije. Važno je da korisnik ima tu točku pristupa barem na jednom mjestu. Uostalom, bibliografija nije abecedni katalog, pa su neka odstupanja u primjeni *Pravilnika* razumljiva.

Kod regesta je individualno autorstvo nedvojbeno (*Pravilnik*, čl. 4, toč. 3).

5.3.3. Principi odabira stručnih skupina i uvrštavanja građe u određene stručne skupine

Već smo rekli da smo raspored građe izvršili prema njezinu sadržaju i to primjenom Univerzalne decimalne klasifikacije (UDK).

Izbor stručnih skupina ovisi prije svega od sadržaja radova i osobina odabranog klasifikacijskog sustava ali i od drugih čimbenika kao što su: pretpostavljena očekivanja korisnika, broj radova koji obrađuju neku temu te osobine građe odnosno zakonitosti struke/znanosti kojom se časopis bavi.

5.3.3.1. Sadržaj radova i osobine klasifikacijskog sustava kao kriteriji za odabir stručneskupine

Što je moguće točnije određivanje sadržaja bibliografske jedinice osnovni je preduvjet pronalaženja primjerene stručne skupine, odnosno UDK oznake. Da bismo to mogli, bilo je potrebno pomno pročitati cjelokupan tekst bibliografske jedinice. Kako su oznake stručnih skupina upotrijebljenih u bibliografiji zapravo glavne UDK oznake, pri tome smo vodili računa o onim elementima sadržaja koji su važni za određivanje glavnih oznaka. Elemente relevantne za izbor pomoćnih oznaka nismo uzimali u obzir, osim u nekoliko slučajeva, o čemu će biti riječi kasnije. To je i razumljivo jer nam ovdje nije bio cilj precizno označivanje svakoga rada nego njihovo odgovarajuće grupiranje po srodnosti sadržaja. Elementi sadržaja koji se odnose npr. na mjesto, oblik ili na pojedine osobe izraženi su u predmetnom kazalu i u napomenama glavnog opisa.

²² *Korporativno se tijelo uzima kao autor statuta, pravilnika, pravila, poslovnika, uputa i sličnih normativnih djela kojima to tijelo uređuje ili svoje djelovanje u cjelini ili samo pojedine njegove gane.*

²³ *Pravilnik*, 1. dio, čl. 11, toč. 1.

Pronalaženje odgovarajuće stručne skupine ovisi, kao što smo već rekli, i o osobinama odabranog klasifikacijskog sustava. Kod UDK sustava najčešće se događa da ima nekoliko stručnih oznaka koje se u većoj ili manjoj mjeri mogu odnositi na dotični sadržaj. To proizlazi iz hijerarhijske strukture UDK (skupine i podskupine su unaprijed određene). Zbog takve se strukture isti sadržaj može javiti u više različitih skupina, u svakoj od njih s naglaskom na nekom drugom aspektu toga sadržaja. Zato, ako smo se služili abecednim predmetnim kazalom, obvezno smo provjerili u okviru koje se nadređene skupine ta oznaka nalazi, odnosno u kakvom kontekstu.

Npr., problematiku radničkog pokreta nismo svrstali u skupinu 331 (*Rad. Radnici. Poslodavci*) gdje se nalaze podskupine npr. o sindikatima i štrajkovima, nego u skupinu 323.2/.4 (nadređena skupina 323 *Unutarnja politika*) koju smo pomoću kose crte formirali od tri susjedne podskupine na istoj razini podjele: 323.2 (*Odnos između stanovništva i države. Nutarnji sukobi*), 323.3 (*Društvene grupe i slojevi. Staleži. Zanimanja. Klase*) i 323.4 (*Klasna borba. Oblici klasne borbe*). Takav odabir učinjen je zbog toga što radnički pokret u nas nije imao isključivo karakter borbe u pitanjima rada nego je imao i revolucionarne elemente (antifašistička borba), jak je bio utjecaj socijalista i komunista među radništvom, a prisutan je bio i aspekt borbe za nacionalno oslobođenje. Dotični radovi upravo to i pokazuju, tj. pokazuju neizostavnu isprepletenost političke problematike s problematikom radnih odnosa i radničke borbe unutar poduzeća. Zbog toga smo ih svrstali u kontekst politike a ne gospodarstva, tim prije što je radnički pokret prilično točno opisan nazivom skupine 323.4 (*Klasna borba. Oblici klasne borbe*). Svrstavanje tih radova u skupinu 331 (*Rad. Radnici. Poslodavci*) ili u neku od njezinih podskupina ne bi odražavalo njihov stvarni sadržaj. Usto, najviša razina podjele (331) bila bi preopćenita jer obuhvaća sva moguća pitanja rada (u većini su ona koja nisu u svezi s radničkim pokretom), a svaka od mogućih podskupina bila bi preuska (npr. sindikati i štrajkovi su u zasebnim podskupinama).

U složenu skupinu 323.2/.4 svrstali smo, naravno, i radove koji obrađuju isključivo političku problematiku - revolucionarne, protudržavne akcije (npr. o ilegalnim organizacijama između dvaju ratova, o pobuni mornara 1918. g.). Ti radovi obuhvaćeni su skupinom 323.2. Složenu skupinu formirali smo zato što se ta problematika, kao što smo već rekli, nalazi dijelom i u radovima obuhvaćenima skupinom 323.4, pa smo sve te radove shvatili kao logičnu cjelinu. Rad br. 29 (»Vinodolsko društvo u početku XVII. st.«) koji govori o društvenim grupama i slojevima označuje skupina 323.3. Čak i kad ne bi bilo toga rada, bilo bi opravdano uključivanje skupine 323.3 u složenu skupinu jer su događaji i pojave o kojima je riječ u skupinama 323.2 i 323.4 zapravo posljedice klasne podjele u društvu.

Budući da je »klasna borba« pojam širi od pojma radničkog pokreta, u tu smo skupinu uvrstili i radove o seljačkim bunama (br. 20, 30, te skraćeni opis rada br. 11). To smo učinili i zbog toga što bismo također (kao i za radnički pokret) teško pronašli prikladnu skupinu za seljačke bune osim skupine 323.4. Skupina 321.17 *Feudalizam* (nadređena skupina: 321 *Oblici političke organizacije. Država kao politička vlast*) ne bi opisala bit pojave jer je preopćenita i jer se u dotičnim radovima ne radi o feudalizmu kao obliku političke organizacije nego o jednoj specifičnoj pojavi unutar feudalnog društvenog uređenja. Skupina 316.323.5 *Feudalna društva* (nadređena skupina 316 *Sociologija*) po svomu smještaju u tablicama (naglasak na društvenim odnosima) bila bi možda prikladnija od skupine 321.17, ali je i ona preopćenita, tj. sakrila bi specifične tematske karakteristike ovih radova, a mi smo ocijenili da one moraju biti vidljive.

Osim toga, oznaka je predugačka (7 znamenaka) unatoč općenitosti. Ako bismo ipak upotrijebili skupinu 321.17 ili skupinu 316.323.5 onda bi se, zbog njihove općenitosti, otvorila nova pitanja u svezi sa svrstavanjem nekih drugih radova, jer bibliografija nije običan zbir radova nego sustav u kojemu pojedini radovi moraju biti u što je moguće ispravnijem i za korisnika praktičnijem suodnosu.

Kad se radi o časopisu s povijesnom tematikom očekivala bi se prisutnost kriterija vremena, odnosno raspored prema povijesnim razdobljima pa bi tako i seljačke bune dospjele, recimo, u skupinu »Srednji vijek«, a radovi o radničkom pokretu u skupinu koja bi označivala 20. stoljeće ili jedan njegov dio. Međutim, tu bi se pojavili problemi zbog kojih smo odustali od takvoga postupka:

1. Prvi problem tiče se jednoga od osnovnih principa odabira stručnih skupina, a taj je da se označuje glavni predmet ili sadržaj djela, a ne posebne karakteristike kao što su npr. oblik, vrijeme i mjesto. Toga smo se principa općenito nastojali držati (ima nekoliko iznimaka koje se nisu mogle izbjeći, a objasniti ćemo ih kasnije). Ako bismo se odlučili za uvođenje nekoliko skupina na principu periodizacije, odnosno kriterij vremena uzeli za odabir stručnih skupina, onda bismo morali zanemariti temu radova i većinu njih svrstati u neku od tih skupina jer se većina odnosi na neko »povijesno razdoblje«. To bismo morali učiniti radi dosljednosti, ali bi bibliografija bila nepregledna (skupine bi bile preglomazne), a s aspekta stručnog rasporeda donosila bi premalo informacija pa bi se postavilo pitanje svrsishodnosti upotrebe UDK-klasifikacije. Budući da smo se odlučili baš za taj sustav, nastojali smo se što je moguće više držati njemu imanentnih principa (iznimke svesti na najmanju moguću mjeru).

2. Drugi je problem periodizacije. Ako u tablicama potražimo oznaku za srednji vijek, pronaći ćemo: 940.1 *Povijest Europe srednjega vijeka (ca. 375.-1492.)*. Što u tome slučaju s bunom iz 1653. g. o kojoj ovdje imamo dva rada? Hoćemo li dozvoliti odstupanje od punih 160 godina i svrstati ih u skupinu 940.1 zajedno s radom o buni iz 1409. g. ili ćemo ta dva rada (jedan glavni opis i jedan skraćeni) svrstati u skupinu 940.2 *Povijest Europe novoga vijeka (1492.-1914.)*. Znamo, doduše, da je bilo koja krajnja godina u bilo kojoj periodizaciji zapravo konvencija, pa se mogu razumjeti izvjesna odstupanja. Međutim, povijest naših zemalja bilježi zaostajanje za glavnim povijesnim tokovima (prema kojima su, uostalom, i izrađene klasifikacijske tablice) i tzv. »dugo trajanje« povijesnih pojava bilo je za njih osobito karakteristično. To bi nas tjeralo na značajna odstupanja pa tako i na narušavanje klasifikacijskog sustava.

Ako bismo pokušali upotrijebiti oznaku za nacionalnu povijest (949.713)²⁴ s dodatkom pomoćne oznake za vrijeme (raspon godina za koji mislimo da bi ispravno omeđio srednji vijek u Istri), našli bismo se u situaciji da se upuštamo u razrješavanje jednoga problema iz povijesne znanosti. O problemu odnosa bibliografije i znanosti koju obrađuje, Georgij Mihailović kaže sljedeće: *Da bi bibliografija bila pomoćna disciplina drugim naučnim oblastima u koje po prirodi ulazi, ona mora metodima interpretacije i kritike da reši sve one probleme koje joj nameće sama materija koju obrađuje. Samo sa metodski prečišćenim problemima ona može biti od koristi svim naučnim oblastima.*²⁵ Naravno je da građa uvelike određuje i metode bibliografskog rada za koje će se bibliograf odlučiti - on stalno nastoji uspostaviti ravnotežu između

²⁴ Brojčani dio oznake za *Povijest Hrvatske* kasnije je izmijenjen u 949.75.

²⁵ G. MIHAILOVIĆ, *Srpska bibliografija 18. veka*, Beograd 1964. (navedeno iz: V. MAKSIMOVIĆ, n. dj., str. 22).

principa koje je odabrao i onoga što »traži« građa. Da bi to mogao (dobro klasificirati radove, izraditi kvalitetne napomene, izvršiti dobru selekciju građe ili selekciju i definiranje pojmova u predmetnom kazalu) on mora što je moguće više poznavati znanost/struku kojom se bavi građa bibliografije. Međutim, dvojbena je treba li bibliograf ulaziti u diskusiju o pitanjima dotične znanosti, jer njih ona sama treba razriješiti, a ne bibliografija. Složivši se s time da bibliografija nije samo puko popisivanje građe, smatramo da su njezini dosezi u interpretaciji problema koje donosi obrađivana građa ograničeni. Ona ipak prije svega ima opisnu ulogu i stoga je potrebno imati osjećaj za granicu do koje je interpretacija produktivna za dotičnu znanost i za korisnike bibliografije. U našem primjeru periodizacije ocijenili smo da bismo prešli tu granicu, a pri tomu bi se još i doveli u situaciju da moramo opširno obrazlagati odabrani stav.

Od mogućih skupina formiranih na temelju oznake za nacionalnu povijest, u bibliografiju su uvrštene jedino skupine: 949.713 »1941/1945« (*NOB i II. svj. rat*) i 949.713 (*Povijest*).²⁶ U skupinu 949.713 (*Povijest*) uvršteni su radovi bez obzira na povijesna razdoblja a koji obrađuju političku povijest (npr. radovi br. 250, 257, 259) i oni koji predstavljaju svojevrsne preglede, tj. osim političke povijesti obrađuju još i gospodarstvo, upravu, stanovništvo u određenom razdoblju (npr. br. 253, 254, 261, 263). Nismo ih mogli svrstati u jednu od mogućih skupina (*Gospodarsko stanje, Javna uprava, Demografija*) jer ni jedna od njih nije dominantna a i imali bismo suviše skraćenih opisa u ostalim skupinama.²⁷ Skupina 949.713 »1941/1945« (*NOB i II. svj. rat*) jedina je koja označuje jedno povijesno razdoblje. Prema gore rečenom, i radovi iz te skupine bi spadali u skupinu 949.713 (*Povijest*). Međutim, mi smo ih »izdvojili« iz te skupine zato što su relativno brojni (ima ih više nego svih ostalih radova iz skupine *Povijest*), što je to razdoblje jasno omeđeno i što smo procijenili da bi to bilo informativno za korisnike.

5.3.3.2. Ostali kriteriji odabira stručnih skupina

Na primjerima smo pokušali objasniti nastojanje da odaberemo one stručne skupine koje će najtočnije odgovarati stvarnom sadržaju radova i koje će najbolje zadovoljavati zakonitosti odabranog klasifikacijskog sustava. Ali, kako radovi često uključuju nekoliko aspekata dotičnoga sadržaja, a oni se često nalaze u različitim skupinama, u praksi je nekad teško odlučiti se za jedno od ponuđenih rješenja. Tada kod

²⁶ Za naziv stručne skupine 949.713 (*Povijest*) u bibliografiji nismo uzeli riječi *Povijest Hrvatske* iako je pravo značenje brojčanog dijela oznake upravo takvo (tako isto i u skupini 949.713 »1941/1945«). Izostavili smo riječ »Hrvatske« zato što se ona podrazumijeva (ne postoje radovi koji bi se odnosili na neku drugu državu). S druge strane, budući da ni u nazivima drugih skupina ne postoji specifikacija mjesta, naziv skupine *Povijest Hrvatske* sugerirao bi da baš u toj skupini ima dosta radova koji se odnose na cijelu Hrvatsku, dakle na dijelove Hrvatske izvan predmetnoga područja u *Vjesniku* (Istra i riječko područje). Problem nije nastao zbog naše nedosljednosti u tretiranju pomoćne oznake mjesta jer tu oznaku nismo upotrijebili ni kod ovih skupina. Radi se o karakteru oznake 949.713 koja u tablicama ima status glavne oznake a zapravo je kombinacija discipline i zemljopisne cjeline, odnosno sastoji se od jedne glavne oznake (9) i pomoćne oznake za mjesto (497.13). To proizlazi iz polufasetnog karaktera UDK klasifikacije zbog kojega se često u sadržaju glavnih tablica nalaze pojmovi koji pripadaju pomoćnim tablicama: *Iako postoje opšte pomoćne tablice koje daju jedinstveni način potpodjele, jedan dio ovih funkcija i dalje vrše glavne tablice.* (Emir ŽULJEVIĆ, *Savremeni bibliotečki klasifikacioni sistemi*, Sarajevo 1988., str. 101).

²⁷ Razlika između ovih radova i onih svrstanih u skupinu 908 (*Regionalne monografije*) u tomu je što oni ipak ostaju u granicama povijesti i njoj srodnih disciplina, dok regionalne monografije uključuju još širu tematiku (prirodne osobine nekoga kraja, jezik, običaje, književnost, arhitekturu).

izbora skupine ne igra ulogu samo sadržaj radova nego i drugi čimbenici koje smo već spomenuli (pretpostavljena očekivanja korisnika, broj radova, zahtjevi struke/znanosti kojom se časopis bavi).²⁸ To ćemo objasniti na primjeru podskupina iz glavne skupine 6 (*Primijenjene znanosti*). Vidjet ćemo kako smo pod utjecajem tih »drugih« faktora različito tretirali radove o poljoprivredi i one o brodogradnji od radova o prometu (trgovini).

Iz glavne skupine 6 uvrštene su sljedeće podskupine: 614 (*Javno zdravstvo*), 629.12 (*Brodogradnja*), 63 (*Poljoprivreda. Šumarstvo. Lov. Ribolov*) i 656 (*Promet. Pošta*). Skupina 6 obrađuje dotične struke sa stajališta organizacije, tehnike i poslovanja, dok u konkretnim radovima preteže gospodarska tematika. Npr. u radovima u skupini 63 (*Poljoprivreda. Šumarstvo. Lov. Ribolov*) radi se o poljoprivrednoj proizvodnji i potrošnji (rad br. 115), pitanju vlasništva nad šumama i vinogradima (katastici) (br. 111, 112 i 114), pravu ribolova i lova (br. 113), a ne radi se o stručnim i tehničkim pitanjima poljoprivrede. Shodno tomu, trebali smo ih svrstati u neku od »gospodarskih« skupina: katastike (br. 111, 112, 114) u skupinu 332 (*Zemljišno vlasništvo*) a radove br. 113 i 115 u skupinu 338/339 (*Gospodarsko stanje. Gospodarska politika. Trgovina*).²⁹ Sa stajališta sustava UDK to bi bilo točnije. Međutim, budući da smo u skupinu 338/339 inače uvrstili radove o gospodarskoj politici, prikaze gospodarskog stanja nekoga kraja, o trgovini, a ne o specifičnim gospodarskim granama, ti radovi bi se, za one koje zanima povijest poljoprivrede, na neki način »izgubili« u toj skupini. Isto bi se dogodilo s katasticima šuma i vinograda kad bismo ih svrstali u skupinu 332. Uzimajući to u obzir, a i činjenicu da se ipak radi o 5 radova, dakle o relativno značajnoj cjelini, odlučili smo se za ovakvo rješenje svjesni da skupina u potpunosti ne odgovara pravom sadržaju radova. Uz skupinu 332 stavili smo napomenu da se katastici šuma nalaze u skupini 63 i time uputili one koji bi ova tri katastika tražili u skupini 332.

Po istoj logici smo i radove o brodogradnji (br. 109 i 110) svrstali u skupinu 629.12 (*Brodogradnja*) iako je i u njima naglašen aspekt gospodarstva i trgovine, a ne tehnika izgradnje brodova (što je zapravo tematika skupine 629.12). Pretpostavili smo da će korisnici ipak te radove prije tražiti u skupini 629.12 (*Brodogradnja*) nego u skupini 338/339.

Drugačije smo postupili u slučaju skupine 656 (*Promet. Pošta*). I ta skupina u UDK sustavu, kao i skupina 63, obrađuje dotičnu problematiku sa stajališta organizacije i poslovanja, a ne sa gospodarskog stajališta. Radovi o prometu (uglavnom pomorskom), kao i radovi iz skupine 63 također sadržavaju pretežno gospodarski aspekt a u mnogo manjoj mjeri aspekt tehnike i organizacije pomorskog prometa. U njima se zapravo radi o trgovini (pomorskoj br. 69, 70, 71, 72 te kopненоj br. 73). Cilj je roba koju su ti brodovi prevozili, a ne pomorski promet kao takav. Za razliku od

²⁸ Uzimajući u obzir sve elemente klasifikator se, pri određivanju stručne oznake, treba staviti u položaj potencijalnog korisnika, naročito u slučaju kada su dvije UDK oznake (ili čak više njih) podjednako primjenjive za označavanje dotičnog pojma i pojave. Shodno tome, najprije ćemo pokušati ocijeniti kakve su potrebe korisnika za informacijama - koji je tipičan profil korisnika, u kakvom se opsegu informacija traži, s kojeg stajališta, u koju svrhu i sl., nastojeći proniknuti u logiku potencijalnog korisnika određenih informacija. Zatim ćemo, uvažavajući strukturu tablica UDK, takav zadatak klasificirati oznakom iz one skupine ili podskupine UDK koja je najprimjerenija zahtjevima potencijalnih korisnika (Ivan BAUER, et al., *Jedan pristup primjeni UDK u klasifikaciji i indeksiranju znanstvenoistraživačke građe*, Informatologia Jugoslavica, br. 3-4 (1988.), Zagreb 1988., str. 180).

²⁹ Unutar skupine 338 čak postoji podskupina 338.43 (*Poljoprivreda kao gospodarska grana*).

skupine 63, u ovom slučaju smo te radove svrstali prema njihovu stvarnom (pretežnom) sadržaju, odnosno u skupinu 338/339 (*Gospodarsko stanje. Gospodarska politika. Trgovina*).³⁰ Ovdje smo postupili drugačije nego kod skupina 63 i 629.12 jer se u nazivu skupine 338/339 nalazi pojam »trgovina«, dakle ta tema je dovoljno izrazita u toj skupini, i korisnici će je vjerojatno baš tu i tražiti.

Ipak, ti radovi donose podatke i za povijest pomorstva (npr. popise brodova i njihovih vlasnika). Da ne bi taj dio njihova sadržaja ostao »izgubljen«, skupinu 656 (*Promet. Pošta*) uputili smo na skupinu 338/339. Tako su oni koji budu tražili sadržaje o prometu u skupini 656 upućeni gdje te radove mogu naći.

U skupini 656 »ostali« su: jedan rad o pošti (br. 116) koji govori upravo o organizaciji i poslovanju poštanske službe, i dva skraćena opisa koji se tiču pomorstva (br. 76 i 214), ali u njima nije riječ o pomorskoj trgovini, pa ne spadaju u grupu radova koje smo svrstali u skupinu 338/339. Skupina 656 je tako ostala prilično nepopunjena, za razliku od skupine 63. Može se postaviti pitanje zašto smo je uopće formirali na taj način (*Promet. Pošta*), a ne 656.8 (*Pošta*) kad se ionako u njoj nalazi jedino rad o pošti kao glavni opis. Već smo rekli da radovi o pomorskoj i kopненоj trgovini djelomice obrađuju i tipično »prometnu« tematiku, pa je bilo potrebno omogućiti korisnicima da te radove mogu tražiti u skupini s oznakom *Promet* makar tamo našli samo uputnicu na drugu skupinu. Također, budući da se sporedne bibliografske jedinice koje se nalaze u ovoj skupini ne odnose na radove obuhvaćene skupinom 338/339, za njih je bila potrebna skupina koja će označiti pomorski promet.³¹

Kod skupine 614 (*Javno zdravstvo*) nije bilo dvojba.

Napomenuli smo da na izbor stručnih skupina utječe i broj radova koji tretiraju određenu problematiku. Sam izbor stručnih skupina ujedno je i odluka o njihovoj popunjenosti. Drugim riječima, kod izbora stručne skupine klasifikator mora voditi računa ne samo o tomu da ona adekvatno označuje bitni sadržaj dotičnih radova nego i koliko radova će toj skupini »pripasti«. Tako on stalno mora imati na umu sve radove. Radeći dijelove neprekidno mora misliti na cjelinu pazeći da ona bude uravnotežena. To znači da treba izbjegavati da skupine imaju previše jedinica i tako postanu nepregledne i zamorne za korisnika, i obratno, da ne dođe do prevelike rascjepkanosti odnosno velikog broja stručnih skupina s malim brojem jedinica čime bi cijela bibliografija postala nepregledna. Taj načelni stav treba stalno imati na umu, ali nikako ne smijemo robovati nekom unaprijed zadanom broju jer bismo tada došli u situaciju da činimo nasilje nad građom: naprosto, neki su sadržaji u časopisu više zastupljeni, a neki manje. Npr., radovi iz arhivistike relativno su vrlo brojni tako da ih sve nismo mogli svrstati u jednu skupinu (930.25 *Arhivistika. Arhivi*) nego smo morali formirati 8 skupina, s tim da neke od njih opet spadaju među najveće skupine u bibliografiji (930.253 *Arhivi i njihovi fondovi* - 38 jedinica, 930.25 : 282 *Crkveni arhivi i njihova arhivska građa* - 36 jedinica), dok npr. skupine 389 (*Metrologija. Mjere*) i 39 (*Etnologija. Etnografija*) imaju samo po jedan rad.

³⁰ Među podskupinama skupine 339 (*Trgovina*) nalazi se i podskupina 339.165 (*Kopnena trgovina. Pomorska trgovina*). Inače, problematika pomorstva, osim skupina 656.6 i 339.165 nalazi se, koliko smo mi uspjeli primijetiti, na još pet mjesta u UDK tablicama.

³¹ Glavni opis rada br. 214 (»Crkveni arhivi i povijest našeg pomorstva«) svrstan je u skupinu 939.25 : 282 (*Crkveni arhivi i njihova arhivska građa*), a glavni opis rada br. 76 (»Statut Zadarske komune iz 1305. godine«) nalazi se u skupini 34 (*Pravo*).

Za neke smo sadržaje smatrali da ih treba naglasiti (svrstati u zasebnu skupinu) bez obzira na broj radova jer to traže kriteriji struke kojom se časopis bavi, profil časopisa te očekivanja korisnika. Npr. dva glavna opisa i jedan sporedni koje smo svrstali u skupinu 347.961 (*Notari. Notarijat*) nismo »utopili« u ionako veliku skupinu 34 (*Pravo*) jer je ta tema karakteristična za arhivski časopis, pa će korisnici sigurno očekivati da bude istaknuta.

Postoje čak dvije skupine koje sadrže samo skraćeni opis jednoga rada. To su skupine: 371 (*Školstvo*) i 80 (*Lingvistika. Filologija*). One nisu, doduše, toliko karakteristične za časopis kao što su to skupine: 389 (*Metrologija. Mjere*) (pomoćna povijesna znanost) ili 347.961 (*Notari. Notarijat*), ali su dosta velika i važna tematska područja i nezaobilazan su elemenat sadržaja dotičnih radova.

Među čimbenicima koji utječu na odabir stručnih skupina su i zahtjevi struke/znanosti kojom se bavi građa. U našem slučaju radi se o povijesti i arhivistici. Dosad smo se već doticali toga pitanja (npr. kod problema periodizacije), a ovdje ćemo se posebno osvrnuti na arhivistiku.

Već smo na nekoliko mjesta istakli da je kod stručnog rasporeda za odabir stručnih skupina bitno da se označuje glavni predmet ili sadržaj djela, a ne njegove specifične karakteristike (u koje spada i oblik) koje su, inače, u UDK sustavu izražene u pomoćnim tablicama. Međutim, često je, već u samom sustavu, prisutna pojava da se u sadržaju glavnih tablica nalaze pojmovi koji pripadaju pomoćnim tablicama (već opisani primjer skupine 949.713), pa naprosto ne možemo izbjeći odstupanje od toga principa. Slično je i kod nekih skupina iz arhivistike iako se kod njih izravno ne vidi prisutnost pomoćne oznake kao kod skupine 949.713, ali im je takvo značenje. To je i razumljivo jer je oblik u kojemu je neki sadržaj donesen u arhivistici važno pitanje. Tu mislimo na radove u obliku inventara, regesta ili pregleda arhivskog gradiva (skupine: 930.253 *Arhivi i njihovi fondovi*; 930.255 *Inventari. Regesti*, te složena skupina koju smo sami formirali: 930.25 : 282 *Crkveni arhivi i njihova arhivska građa*). Kod izbora mjesta glavnog opisa za neke od takvih radova kolebali smo se između oblika i sadržaja kao kriterija za izbor skupine.

U principu, ako se radilo o inventaru/pregledu/regestima svih dokumenata jedne arhivske cjeline (arhiva, fonda ili dijela fonda), rad smo svrstali u jednu od gore spomenutih »arhivističkih« skupina jer se tu radi o neutralnoj arhivističkoj obavijesti. U takvim radovima nužno ima dokumenata različite tematike pa istraživači različitih struka mogu dobiti informaciju o gradivu koje njih zanima.³²

Ako se pak radilo o izboru dokumenata koji govore o određenoj temi glavni opis rada svrstan je u skupinu koja se odnosi na dotičnu problematiku, a skraćeni opis u arhivistiku.

Međutim, to nije uvijek bilo jednostavno provesti, baš zbog toga što se radi o arhivskom časopisu. Pregled arhivskog gradiva, kao oblik u kojemu je neki sadržaj izražen, u takvom časopisu više nije samo formalna kategorija nego također i sadržaj. U pitanju koji ćemo od ta dva sadržaja uzeti kao primaran za određivanje mjesta glavnog opisa, odlučit će nekoliko prisutnih činitelja - koliko je tema izrazita, ako je ona samo dio rada - kvantitet, kakva je namjena rada i kontekst u kojemu je nastao (pod kontekstom mislimo npr. na arhivistički simpozij), zatim hoćemo li izdavanjem jedno-

³² Jednako je sa skupinom 01 (*Bibliografije. Popisi knjiga*) samo s razlikom da se radi o knjigama, a ne o arhivskom gradivu.

ga rada narušiti neku cjelinu i sl. Da se radi o nekoj drugoj vrsti časopisa (npr. isključivo povijesnom, pomorskom, časopisu za društvene teme, zavičajnom i sl.) ne bismo činjenici da se radi o pregledu arhivskog gradiva pridavali takav značaj. U svakom slučaju, nastojali smo da »vaganje« između struke i odabranog sustava (UDK) bude što preciznije, što znači da nismo uvijek u sličnim slučajevima postupili jednako.

Primjer su radovi br. 25, 26, 27, 39, 97, 163, 214, 264 i 276. Svi oni u obliku pregleda arhivskog gradiva ili regesta obrađuju neku konkretnu temu, ali se između sebe razlikuju po tomu kakav je u njima odnos između arhivističkog »sadržaja« i same teme odnosno što od to dvoje preovladava. Bez obzira koji kriterij smo uzeli za određivanje mjesta glavnog opisa, uvijek smo za onaj »drugi« izradili sporedni opis.

Kod radova br. 25, 26 i 27 nije bilo velike dvojbe jer je u njima arhivistički aspekt najmanje izražen. Radi se o izboru dokumenata o radničkom pokretu (u radu br. 27 iz tri fonda, a u br. 25 i 26 iz jednog fonda, što samo po sebi sugerira relativno detaljan pristup). Doduše, ne sadrže uvodnu raspravu o temi, ali donose velik broj regesta, dakle velik broj informacija o temi tako da je sadržaj izrazitiji od oblika u kojemu je donesen. Tako se glavni opisi nalaze u skupini 323.2/4, a sporedni u skupini 930.255 (*Inventari.Regesti*).

U radovima br. 39, 264 i 276 arhivistički je aspekt nešto izraženiji (izneseni su na arhivističkim skupovima; izrađeni su kao više-manje sumarna obavijest istraživačima o tomu koje sve gradivo o dotičnoj temi postoji u nekom arhivu a ne samo u jednom ili par fondova pa nije moguć tako detaljan pristup kao u primjeru radova br. 25, 26 i 27). Međutim, i pored svog sumarnog karaktera oni donose dosta konkretnih podataka o temi, a rad br. 39 i uvodnu raspravu o njoj, pa smo ih ipak svrstali po tematici: radove br. 264 i 276 u skupinu 949.713 »1941/1945« (*NOB i II svj. rat*) a rad br. 39 u skupinu 323.2/4. U skupini 930.25 (*Arhivi i njihovi fondovi*) nalaze se skraćeni opisi.

Rad br. 214 (»Crkveni arhivi i povijest našeg pomorstva«) sličan je radovima br. 39, 264 i 276 (također je pročitao na arhivističkom skupu i osvrće se na velik broj fondova). Ali, on obuhvaća još veći korpus gradiva nego spomenuta tri rada - daje ukupan pogled na gradivo župnih arhiva Hrvatskog primorja i Istre s obzirom na povijest pomorstva. Tako mu je pristup još sumarniji, i zapravo je bez konkretnih podataka (osim jednog primjera). Govori o važnosti župnih arhiva za povijest pomorstva, o crkvenim matičnim knjigama kao izvoru za povijest pomorstva, koje vrste podataka se u njima mogu naći, o vrstama dokumenata koje su župni uredi izdavali pomorcima. Ocijenili smo da kod njega prevladava arhivistički sadržaj jer rad temu (pomorstvo) obrađuje isključivo iz aspekta arhivskog gradiva. Tako smo njegov glavni opis, za razliku od radova br. 39, 264 i 276, svrstali u arhivističku skupinu (930.25 : 282 *Crkveni arhivi i njihova arhivska građa*), zajedno s ostalim radovima sa simpozija na kojemu je pročitao. Sporedni opis nalazi se u skupini 656 (*Promet. Pošta*). Prva riječ iz naslova rada br. 97 (»Fond rapskih knezova i bilježnika«) sugerira smještaj u skupini 930.253 (*Arhivi i njihovi fondovi*). Međutim, opis fonda je kraći dio rada (i to su samo načelne i sumarne informacije), a glavni dio je rasprava o bilježnicima i bilježničkoj službi. Zapravo, i ne radi se o odvojenim dijelovima nego o cjelini u kojoj autor, govoreći o rapskom bilježništvu, govori i o bilježništvu uopće, čak što više stječe se dojam da mu je rapski bilježnički fond poslužio kao ilustracija za raspravu o bilježničkoj službi, osobi bilježnika, načinu imenovanja, propisima u svezi s tim i sl. Dvanaest isprava koje se donose u prilogu odabrane su, doduše, iz fonda rapskih bilježnika, ali su, kako sam autor kaže, važne ne samo za rapsko nego i za hrvatsko

bilježništvo uopće.³³ Tako je glavni opis smješten u skupinu **347.961** (*Notari. Notarijat*), a skraćeni u skupinu **930.253** (*Arhivi i njihovi fondovi*).³⁴

Rad br. 163 jednim dijelom opisuje cijeli fond »Središnjeg ureda za nove pokrajine« (historijat i popis kategorija), a u drugom dijelu donosi kratke indikativne sadržaje dokumenata (iz dvije od 26 kategorija) koji bi po svom pretežnom sadržaju spadali u skupinu **323.2/4**. Taj, drugi dio, zauzima više stranica od prvog dijela, ali smo se mi ipak odlučili za »arhivističku« skupinu jer je rad kao cjelina napisan tipično arhivistički (donose se podaci o ustanovi - tvorcu fonda, zatim, govori se o načinu na koji je fond sređen, njegovoj strukturi). Dok je u radu br. 97 arhivski fond poslužio samo kao primjer za temu bilježništva, ovdje je, naprotiv, konkretna tema samo primjer za opis fonda: *ovdje ćemo donijeti izvod podataka iz kategorija 7 i 8, ukoliko se odnose na područje SR Hrvatske, kao poticaj istraživačima da se temeljitije iskoristi ovaj izvanredno značajan fond u proučavanju naših krajeva u vrijeme talijanske okupacije i prvih godina aneksije*.³⁵ Zatim, iako sam izbor kategorija: 7 (javna sigurnost) i 8 (stranke, politička situacija, izbori) sugerira skupinu **323.2/4**, u tim kategorijama ima i gradiva, doduše u manjoj mjeri, koje ne bi spadalo u tu skupinu (npr. o raznim nepolitičkim društvima kao što su gospodarska i športska, o elementarnim nepogodama, o osoblju ureda). Zbog svega toga smo glavni opis svrstali u skupinu **930.253** (*Arhivi i njihovi fondovi*), a sporedni u skupinu **323.2/4**.³⁶

Kod radova koji nedvojbeno spadaju u neku od arhivističkih skupina (prikazi svih dokumenata iz nekog fonda ili dijela fonda bez obzira na njihovu tematiku) nismo izrađivali skraćene opise, što se podrazumijeva jer ti radovi nemaju izražen neki specifičan sadržaj. Međutim, i tu postoje dvije iznimke. To su radovi br. 189 i 190. Radi se o registama zapisnika sjednica Vijeća labinske komune. Svrtali smo ih u skupinu **930.255** (*Inventari. Regesti*), a skraćeni opisi nalaze se u skupini **35** (*Javna uprava*) jer ti radovi posredno daju sliku uprave u jednoj srednjovjekovnoj komuni. Iako namjera tih radova nije bila opis uprave, nego kompletna i što detaljnija informacija o gradivu, struktura i način uprave labinske komune kao tema sama se od sebe nameće budući da se radi o zapisnicima sjednica komunalnog vijeća.³⁷

Postoje još dvije skupine u bibliografiji koje više izražavaju oblik iskaza nego njegov sadržaj. To su skupine **82-6** (*Pisma*) i **929** (*Biografije*).

³³ Ivan PEDERIN, *Fond rapskih knezova i bilježnika*, Vjesnik HARP, sv. 25, Pazin-Rijeka 1982., str. 25.

³⁴ Skraćeni opis nalazi se još i u skupini **930.25(091)** (*Povijest čuvanja i zaštite arhivalija*) jer se opisuje i historijat stvaranja bilježničkih arhiva.

³⁵ Josip KOLANOVIĆ, *Središnji ured za nove pokrajine*, Vjesnik HARP, sv. 30, Pazin-Rijeka 1988., str. 303.

³⁶ Sporedni opis nalazi se i u skupini **35** (*Javna uprava*) jer rad sadržava i kratku raspravu o ovlastima tvorca fonda, načinu rada i njegovu mjestu u strukturi uprave.

³⁷ U skupini **930.255** ima nekoliko inventara upravnih fondova (općinskih - br. 184, 185, 194, Riječkog gubernija - br. 183, Istarskog sabora - br. 187, KNO-a Crikvenica - br. 192), ali za njih nismo izrađili skraćene opise u skupini **35** iako je, na prvi pogled, to trebalo učiniti po logici koju smo primijenili kod radova br. 189 i 190. Međutim, radi se o inventarima, dakle šturim popisima gradiva za razliku od regista koji donose sadržaje spisa. Razumljivo je, dakle, da regista donose mnogo više informacija. Ona se, doduše, moraju ograničiti samo na jedan dio građe, dok inventar obrađuje cjelinu. Ali, inventar je (barem onaj sumarni, što je slučaj kod ovih radova) ipak samo najkraća uputa s minimalnim brojem podataka. Zato smo s inventarima fondova uprave postupili različito od regista, tj. za njih nismo izrađivali skraćene opise u skupini **35**.

Najprije smo radove koji donose korespondenciju (br. 120, 121, 122, 123, 124) pokušali svrstati u one skupine koje odgovaraju pretežnom sadržaju pisama. Međutim, poteškoću je predstavljalo odabrati prave skupine budući da se u pismima isprepliću različita tematika, a u nekim radovima (pogotovu br. 121, 123, 124) dosta je prostora posvećeno temama osobne prirode (čestitke, zahvale, napomene o zdravlju, o rođacima i sl.) te o općim prilikama i događajima. To su sadržaji tipični baš za pisma, pa smo se zbog toga i zbog šarolikosti sadržaja odlučili ipak za skupinu **82-6 (Pisma)**. U radovima br. 121 i 123 (pa donekle i br. 124) osjeća se duh narodnog preporoda u Istri, ali ipak se ne može reći da su to radovi o narodnom preporodu, odnosno ta tematika nije toliko izrazita da bi »dobila« glavni opis, pa su za nju izrađeni skraćeni opisi. Osim toga, u radu br. 123 dosta je izražena crkvena tematika, pa bismo se kolebali u izboru između te dvije skupine. Ovako smo to riješili skraćenim opisima u obje skupine.

U radu br. 122 nalaze se najrazličitija pitanja iz povijesti, ali i druga (npr. onomastička, zatim o »Istarskom razvodu«), pa smo se ustručavali staviti glavni opis u skupinu **949.713 (Povijest)**.

U radu br. 120, preko pitanja vjerodostojnosti »Istarskog razvoda«, o kojemu se tu najviše govori, odražena je problematika sukoba talijanskog i hrvatsko-slovenskog nacionalnog korpusa u Istri zadnjih desetljeća 19. st. Možda bi odabir skupine **323.1 (Nacionalna pitanja)** za smještaj glavnog opisa mogao ovdje biti učinjen s najmanje dvojba u usporedbi s ostalim radovima. Međutim, radi dosljednosti, i tu smo se odlučili samo za skraćeni opis. Tako su svi radovi koji donose korespondenciju svrstani u skupinu **82-6 (Pisma)**, a neki od njih, koji su imali dovoljno izrazit sadržaj, dobili su skraćene opise u drugim skupinama.

Slično je i sa skupinom **929 (Biografije)**. Dotične radove nikako nismo mogli svrstati u neke druge skupine na racionalan način. Skupina se sastoji od dvije bibliografske jedinice, a obje su »in memoriam« dvojici zaslužnih arhivista i povjesničara. Pridržavajući se principa klasificiranja prema sadržaju, takve radove bi trebalo svrstati u skupinu koja označuje temeljnu djelatnost osoba o kojima je riječ, a to je arhivistika.³⁸ Budući da arhivistika nije izražena kao jedinstvena skupina nego kroz osam skupina, ukupnost njihova rada ne bi se mogla ograničiti ni na jednu od tih skupina. Zato smo morali napustiti takvo rješenje i poslužiti se skupinom **929 (Biografije)**.

5.3.3.3. *Razina klasificiranja*

Kod odabira stručnih skupina³⁹ važno je pitanje određivanja razine klasificiranja - hoćemo li koristiti »plitko« klasificiranje (oznaka s manjim brojem znamenaka) ili »duboko« (oznaka s većim brojem znamenaka). Kad je u pitanju bibliografija to je pitanje posebice osjetljivo jer tu nemamo samo jedan rad i samo jednu stručnu skupinu nego više radova i više stručnih skupina koji predstavljaju cjelinu, tj. nalaze se u suodnosu. Već zbog same te činjenice razina klasificiranja ne može biti »duboka« (tj. ne

³⁸ Vidi J. ŽIVKOVIĆ, n. dj., str. 18, toč. 67.

³⁹ U radu upotrebljavamo termin »stručna skupina« bez obzira na kojem se stupnju podjele u sustavu UDK ta skupina nalazi. Jedino kad jednu skupinu dovodimo u svezu s nekom drugom skupinom koja je na višem ili nižem stupnju podjele, upotrebljavamo termine »nadređena skupina« ili »podskupina/podređena skupina«. Gledajući cjelinu sustava UDK, sve upotrijebljene skupine zapravo su podskupine. Tako, kad bismo upotrebljavali termin »podskupina« on ne bi bio informativan, a došlo bi do nepotrebnih komplikacija jer su te »podskupine« na različitim nivoima podjele.

možemo detaljno označiti svaki rad) jer bi tada došli do apsurdne situacije da bi skoro svaki rad bio u zasebnoj skupini. Moramo se, dakle, odlučiti za »pliću« razinu klasificiranja.⁴⁰ Koliko će točno imati znamenaka svaka odabrana stručna skupina nemoguće je unaprijed odrediti. Iako iz numeričke strukture UDK proizlazi da uži pojam ima i dužu decimalnu oznaku, tj. da isti broj znamenaka u svim skupinama treba, makar i približno, odražavati istu hijerarhijsku razinu, već je na prvi pogled uočljivo da je u tom pogledu struktura UDK neujednačena. To znači da pojmovi iste hijerarhijske razine iz različitih znanstvenih i stručnih područja imaju različit, nekad i osjetno, broj znamenaka.

Pri određivanju nivoa kod svake oznake moramo se, dakle, prilagoditi stupnju razrađenosti dotične UDK skupine (onome što je već zadano u samom sustavu) ali i građi te svrsi primjene UDK u konkretnoj situaciji, a to je sistematsko raspoređivanje građe na razumljiv i praktičan način. Razina npr. od tri znamenke u nekim je skupinama previše »plitka« za našu svrhu, a u nekima pak suviše »duboka«. Npr., da smo upotrijebili skupinu 323 (*Unutamja politika*) u nju bi ušli sadržaji koje smo inače morali specifičnije označiti jer oni to svojom relevantnošću zaslužuju, a na tom nivou podjele bili bi neprepoznatljivi. Zato smo se odlučili za četvrti nivo, pa smo dobili dvije skupine: 323.1 (*Nacionalna pitanja*) i složenu skupinu 323.2/4 (*Odnos između stanovništva i države. Nutamji sukobi. Društvene grupe i slojevi. Klase. Klasna borba*). Vidimo već na prvi pogled kako su i te skupine zapravo prilično velika tematska područja. To je bila »najplića« moguća razina na koju smo mogli ići, a u okviru koje će traganje za informacijama biti logično i efikasno.

Slijedeći kriterij relevantnosti pojedinih sadržaja negdje smo išli čak do šeste hijerarhijske razine, kao u slučaju skupine 347.961 (*Notari. Notarijat*). Treća razina (*Civilno pravo*) bila bi potpuno neinformativna, četvrta također (*Pravni postupak. Uređenje sudova*), pa čak i peta (*Sudsko osoblje. Pravnici*) jer su bilježnici, barem u razdoblju koje nas zanima, bili jedna sasvim specifična pojava (uglavnom nisu djelovali u sklopu sudova; najčešće su bili pravnici, a nekada i ne, npr. bilježnici-glagoljaši), tako da je jedina prihvatljiva oznaka bila ona koja označuje baš pojavu o kojoj je riječ. Osim toga, bilježnici su toliko značajni za arhivistiku i povijesnu znanost (samo u Povijesnom arhivu u Pazinu čuva se preko 2000 bilježničkih knjiga), da bi bio propust ne označiti ih dovoljno precizno ili ih ne izdvojiti u zasebnu skupinu.⁴¹

Nasuprot tome, ocijenili smo da bi za jedini rad iz etnologije (radi se o nošnji) oznaka s tri znamenke: 391 (*Odjeća. Nošnja*) bila »preduboka« i odlučili smo se za oznaku 39 (*Etnologija. Etnografija*). Tako smo učinili s jedne strane zato što je to jedini rad iz čitavog područja etnologije, pa bi uže specificiranje bilo pretjerano, a možda

40 ... množstvo zastupljenih međusobno tematski sasvim različitim znanstvenih područja i veći broj znanstvenih oblasti zahtijevat će od nas da budemo ekonomičniji u izboru razine klasificiranja i da ostručavamo na nešto »plićoj« razini, kako bismo olakšali stvaranje... preglednijeg redoslijeda... U protivnom, ... budemo li... klasificirali vrlo detaljno... poći će nam, možda, za rukom da izrazimo usku specijaliziranost teme dotičnog zadatka, ali ćemo istovremeno nauditi suvislosti njihova općeg redoslijeda i ... otežat ćemo sustavno grupiranje zadataka u nadređene, većini korisnika razumljive podskupine i skupine znanosti i struka (I. BAUER, et al., n. dj., str. 182).

41 I statuti su također važni dokumenti, a njih smo označili dosta općenitom oznakom 34 (*Pravo*). Naime, statuti su regulirali gotovo sve aspekte života u komunalnoj zajednici, pa tako sadržavaju elemente gotovo svih grana prava. To odražavaju i radovi koji predstavljaju pravno-povijesne studije o pojedinim dijelovima statuta - o krivičnom, stvarnom, obiteljskom pravu (ima ih 10), a za koje je bilo logično da ih uvrstimo zajedno s radovima koji donose statute kao dokumente. Tako su se na okupu našli radovi koji govore o različitim vrstama prava i bilo ih je nemoguće drugačije označiti.

i suvišno. S druge strane, etnološke teme, bez obzira na to što je etnologija u širem smislu također povijesna znanost, ipak nisu od primarne važnosti za povijesni i arhivistički časopis kao što je *Vjesnik*.

Sličan je primjer skupine 63 (*Poljoprivreda. Šumarstvo. Lov. Ribolov*) u koju je uvršteno 5 radova i jedan skraćeni opis. Tu također nismo mogli ići na 3. i 4. razinu jer je već treća razina previše specijalizirana za naše potrebe, a donijela bi i neke praktične poteškoće. Naime, ako bismo razradili skupinu 63, na idućem nivou podjele dobili bismo 4 »male« skupine s po jednim ili dva rada: 630 (*Šumarstvo*), 633 (*Ratarstvo*), 636/639 (*Stočarstvo. Lov. Ribolov*) i 634 (*Voćarstvo*). Ako bismo rad br. 115, koji govori o poljoprivrednoj proizvodnji i potrošnji, svrstali u skupinu 633 (*Ratarstvo*), neizostavno bismo morali sporedne opise za taj rad svrstati u još dvije skupine: u skupinu 636/639 (*Stočarstvo. Lov. Ribolov*) jer se u dokumentima daju i podaci o stočarstvu i ribolovu, i u skupinu 634 (*Voćarstvo*) jer je vidljivo iz dokumenata da su ulje i vino bili značajni poljoprivredni proizvodi. To se ne bi moglo izbjeći kad već imamo zasebne skupine za stočarstvo i voćarstvo. Tako bi jedan rad bio prikazan u tri susjedne skupine, a sve četiri skupine bile bi previše »nenapučene«. Očito je da bi takvo rješenje bilo neracionalno. Također, tako visoka razina specijalizacije dotičnih sadržaja u jednom ovakvom časopisu ne bi bila potrebna. Smatramo da je skupina 63 većini korisnika dovoljno prepoznatljiva i da omogućuje efikasno pretraživanje. Istodobno, nije preglomazna, nego je po broju zastupljenih radova pregledna (ukupno 6).

Unatoč svim poteškoćama u postizavanju ujednačenosti razine klasificiranja, ipak je potrebno okvirno odrediti razinu koje ćemo se nastojati držati koliko je to moguće. Mi smo se odlučili za 3. i 4. razinu podjele, dakle za relativno kratke oznake: *Karakteristike praktične i idealne stručne oznake jesu kratkoća i gipkost. Kratka stručna oznaka omogućava lakše i brže ulaganje listića u stručni katalog, brže ulaganje i pronalaženje knjiga (kad je raspored na policama stručni), olakšava korisniku pamćenje i snalaženje...*⁴² Iako se ovaj citat odnosi na stvaranje stručnog kataloga, smatramo da je primjenjiv i na bibliografiju jer se i u jednom i u drugom slučaju radi o grupiranju jedinica, dakle oznake se dodjeljuju relativno - oznaka za jednu jedinicu, osim o njezinu sadržaju, ovisi i o tomu kakve su druge jedinice. U bibliografiji imamo 19 skupina na 3. i 4. razini podjele, 7 na drugoj te 13 na 5. i 6. razini. Kad je u pitanju 5. i 6. razina realno je taj broj zapravo manji jer se, osim kod tri skupine, radi o specifičnim skupinama kod kojih je bilo nemoguće postići »smanjivanje« broja znamenaka. To su skupine: 949.713 (*Povijest*) i 949.713 »1941/1945« (*NOB i II. svj. rat*) u kojima čak 5 znamenaka zapravo označuje zemljopisni pojam, pa bi njihova prava razina zapravo bila prva, i 8 skupina koje se tiču arhivistike. Radi se o njezinim podskupinama i složenim skupinama formiranim od oznake za arhivistiku (930.25) i neke druge oznake. Sama skupina *Arhivistika. Arhivi* već je na 5. stupnju podjele. Samo po sebi je razumljivo da smo tu skupinu morali razraditi i formirati nekoliko skupina koje se tiču te tematike. Također smatramo da je suvišno obrazlagati zašto se kod arhivističke tematike nismo mogli ograničiti na nadređenu skupinu 930 (*Historiografija. Pomoćne povijesne znanosti*).

⁴² J. ŽIVKOVIĆ, n. dj., str. 9.

5.3.3.4. Postupci primijenjeni kod formiranja stručnih skupina

a) Način oblikovanja naziva stručnih skupina

Uz brojčani dio naziva stručnih skupina nismo uvijek navodili cjelovit naziv stručne skupine iz tablica, nego samo onaj dio naziva koji odgovara stvarnom sadržaju te stručne skupine u našem konkretnom slučaju (npr. u tablicama je točan naziv skupine 801.3 *Leksikologija. Rječnici. Onomastika. Etimologija* a mi smo naveli samo riječ *Onomastika* jer u našem slučaju nema radova o leksikologiji, rječnicima i etimologiji).⁴³

U jednom slučaju naveli smo uz naziv stručne skupine i naziv podskupine na koju se građa zapravo odnosi. To je skupina 003 *Pismo (Glagoljica)*. Odabrana skupina (*Pismo*) takva je da svojim nazivom sugerira prisutnost još neke građe osim one koja se u stvarnosti nalazi u njoj. Zato smo u okrugle zagrade dodali još i naziv podskupine koji označava konkretnu građu koja se nalazi u skupini. Naime, u toj se skupini svi radovi odnose na glagoljsko pismo. Nismo upotrijebili podskupinu 003.349.1 (*Glagoljica*) jer je oznaka predugačka (7 znamenaka). Oznaka sa šest znamenaka 003.349 (*Slavensko pismo*) također je dugačka a s njom opet ne bismo mnogo postigli jer glagoljica nije jedino slavensko pismo. Odabrali smo skupinu na trećoj razini podjele koja je zadovoljavajuće informativna ali bi se po njezinu značenju moglo zaključiti da u njoj ima radova i o nekim drugim pismima. Zato smo uz pravi naziv skupine: *Pismo*, koji je otisnut masnim slovima, dodali u okruglim zagradama, obično otisnuto, naziv podskupine: (*Glagoljica*). Svjesni smo da to nije pravilno s obzirom na sustav UDK, ali smo to učinili da bismo korisniku olakšali snalaženje (da u skupini ne traži ono čega u njoj nema), s jedne strane, a s druge strane da ga ne opterećujemo napomenom, nego da informaciju dobije što izravnije.

b) Stvaranje složenih skupina

Već smo spomenuli da je svrha uporabe UDK u bibliografiji sistematizacija građe po srodnosti sadržaja. To se nastoji provesti tako da se korisniku omogući što efikasnije traženje informacija. Drugim riječima, to znači da stručne skupine trebaju biti odabrane i formirane na korisniku što razumljiviji i logičaniji način. Jedan od postupaka za koje smo smatrali da pridonosi toj svrsi je i stvaranje složenih skupina. Pri tomu ne mislimo da je stvaranje složenih skupina već samo po sebi poželjan i praktičan postupak. On takvim postaje u konkretnim situacijama kada se takvo rješenje, po mišljenju sastavljača, nameće kao najbolje i kada klasifikacijski sustav to dopušta.

- pomoću kose crte

Kosa crta upotrebljava se u dva slučaja : ... *tamo gdje nedostaje zajednička nadređena stručna oznaka za dvije ili više uzastopnih decimalnih oznaka, ili gdje postojeća nadređena stručna oznaka ima šire značenje nego što je to u konkretnom slučaju potrebno*.⁴⁴ Sva tri slučaja u kojima smo upotrijebili kosu crtu za formiranje odgovarajuće stručne oznake odnose se na drugi razlog, a to je da je postojeća nadređena stručna

⁴³ Nazivi stručnih skupina ne smiju se iz tablica klasifikacionog sistema uvijek doslovce prenositi na međaše. Pri njihovu prenošenju treba paziti da li u knjižnici zaista postoje djela iz svih struka koje su navedene u nazivu stručne skupine (J. ŽIVKOVIĆ, n. dj., str. 22).

⁴⁴ J. ŽIVKOVIĆ, n. dj., str. 11.

oznaka bila »preširoka« za označivanje konkretnog sadržaja. Radilo se o nekoliko srodnih sadržaja za koje smo smatrali da je prikladno svrstati ih zajedno, a to nam je dopuštao i klasifikacijski sustav (povezane skupine nalaze se u nizu, na istoj razini podjele).

Već smo objasnili razloge povezivanja skupina u složenoj skupini 323.2/4 (*Odnos između stanovništva i države. Nutamji sukobi. Društvene grupe i slojevi. Klase. Klasna borba*). Ostale dvije takve skupine su:

- 336.1/5 *Javne financije (Porezi. Pristojbe. Carine)*

- 338/339 *Gospodarsko stanje. Gospodarska politika. Trgovina*

Skupina 336.1/5 *Javne financije*, već je u tablicama sugerirana u takvom, složenom obliku i s jedinstvenim nazivom pa smo je mi tako i preuzeli jer je odgovarala sadržaju radova (jedan rad o pristojbama, jedan o carinama), a hijerarhijska razina je prihvatljiva (četvrti stupanj podjele). Zato nije bilo potrebno uzeti nadređenu skupinu (336 *Financije. Javne financije. Carine. Banke. Novac*). Da bi značenje skupine bilo jasnije i preciznije u zagradama smo naveli skupine koje u nju ulaze.⁴⁵ Tu se ne radi o podskupinama kao u slučaju skupine 003 *Pismo (Glagoljica)* nego o skupinama koje čine složenu skupinu, a sve su na istoj hijerarhijskoj razini. Stavili smo ih ipak u okrugle zagrade jer je u tablicama predviđen njihov zajednički naziv. Kod ostalih skupina složenih pomoću kose crte, koje smo sami formirali, nije, naravno, postojao jedinstveni naziv, pa se nismo morali služiti okruglim zagradama, nego smo naprosto u nizu naveli nazive skupina koje čine složenu skupinu.

Skupina 338 (*Gospodarsko stanje. Gospodarska politika*) i skupina 339 (*Trgovina*) spojene su zbog srodnosti sadržaja i zato jer neki radovi sadržavaju i jednu i drugu tematiku npr. rad br. 67 (*»Gradivo o ekonomskoj politici i trgovačkom prometu na sjevernom Jadranu«*), a značenje nadređene skupine: 33 (*Gospodarstvo*) bilo bi preširoko.

- pomoću dvotočke

Dvotočkom se također mogu izraziti dvije vrste suodnosa:

1) koji pokazuje međusobni odnos dvaju ili više pojmova, ali koji u okviru složene oznake zadržavaju svoje primarno značenje,

2) suodnos kojim izražavamo jedan novi pojam za koji u tablicama UDK ne postoji odgovarajuća UDK oznaka.⁴⁶

U svim slučajevima u kojima smo mi upotrijebili dvotočku radi se o tipu suodnosa pod 2), dakle o označavanju novoga pojma za koji u UDK tablicama nema primjerene UDK oznake. Taj postupak smo primijenili kod radova iz arhivistike. Bili smo prisiljeni stvarati složene oznake jer u tablicama kojima smo se služili postoje samo tri podskupine skupine 930.25 (*Arhivistika. Arhivi*) što je premalo da bi se 112 radova iz toga područja razvrstalo na zadovoljavajući način. Pri tomu ne mislimo samo na brojnost tih radova nego i na njihov značaj s obzirom na činjenicu da se radi o arhivističkom časopisu. Osim što bi bile preglomazne, postojeće tri podskupine nisu

⁴⁵ Naravno, naveli smo samo one koje se odnose na konkretne radove: *Porezi. Pristojbe, Carine* (složena skupina, naime, obuhvaća još i skupine: *Javni zajmovi. Javni dugovi i Javni rashodi.*)

⁴⁶ Ivan BAUER, et al., n. dj., str. 183.

nam u dovoljnoj mjeri omogućavale da istaknemo sve one specifične sadržaje za koje smo procijenili da ih treba istaknuti. Zato smo, osim postojećih, morali stvoriti »nove« skupine. Te su skupine sljedeće: 930.25 : 05 (*Arhivska periodika*), 930.25 : 06 (*Društva arhivskih radnika. Arhivska savjetovanja. Arhivske izložbe*), 930.25 : 282 (*Crkveni arhivi i njihova arhivska građa*) i 930.25 : 34 (*Pravna pitanja u arhivskoj službi*).⁴⁷ Vidljivo je da je oznaka za arhivistiku uvijek na prvom mjestu, što određuje položaj tih skupina u stručnom rasporedu. One se dakle nalaze zajedno s ostalim skupinama iz arhivistike, a ne tamo gdje bi ih »smjestio« drugi član složene skupine. To je i razumljivo jer je arhivistički elemenat sadržaja dotičnih radova dominantniji, a to nam sugerira i vrsta časopisa i njegova namjena.

c) Uporaba pomoćnih oznaka

Kad smo govorili o principima odabira stručnih skupina odnosno oznaka, rekli smo da su uzimane u obzir glavne oznake a ne pomoćne, te da ima nekoliko iznimaka od toga principa. Osim kod onih glavnih oznaka koje već u sebi imaju elemente značenja pomoćnih oznaka (neke oznake iz arhivistike, zatim *Povijest /949.713/, Pisma /82-6/, Biografije /929/*), elementi značenja pomoćnih oznaka prisutni su i kod nekoliko oznaka koje smo formirali dodavanjem pomoćne oznake glavnoj.

O skupini 949.713 »1941/1945« (*NOB i II. svj. rat*) i razlogu uporabe pomoćne oznake za vrijeme već je bilo riječi.

Ostaju još skupine: 329.15 (497.1) (*Komunistička partija Jugoslavije*) i 930.25 (091) (*Povijest čuvanja i zaštite arhivalija*).

Oznaka 329.15 (497.1) nastala je u skladu s uputom koja se nalazi u tablicama uz oznaku 329 (*Političke stranke i gibanja*): *Stranke pojedinih država označujemo općim pomoćnim oznakama za mjesto*.⁴⁸ Dakle, za nju se može reći da je ona već određena u tablicama, pa se tu zapravo i ne radi o odstupanju od odabranog principa formiranja stručnih skupina.

Da bismo označili radove koji govore o povijesti čuvanja i zaštite arhivalija poslužili smo se oznakom 930.25 (*Arhivistika. Arhivi*) kojoj smo dodali opću pomoćnu oznaku za oblik (091) (*Povijesno prikazivanje u užem smislu. Povijest neke znanosti*). Već se iz naziva te pomoćne oznake vidi se da se tu ne radi o vanjskom obliku nego o unutrašnjem, koji označuje način obrade predmeta, što je prikladno u našem slučaju.⁴⁹ Unatoč gore navedenom načelu o izboru elemenata sadržaja relevantnih za odabir stručnih skupina, poslužili smo se pomoćnom oznakom jer nismo pronašli bolji način za opis dotičnoga sadržaja.

⁴⁷ Postoji još jedna složena skupina iz arhivistike, ali ona je formirana upotrebom pomoćne oznake, pa će o njoj biti riječi u daljnjem tekstu.

⁴⁸ *Univerzalna decimalna klasifikacija: slovenska skrajšana izdaja*, n. dj., str. 35.

⁴⁹ J. ŽIVKOVIĆ, n. dj., str. 97.

d) Napomene uz nazive stručnih skupina

- Upućivanje na još neku stručnu skupinu

Uz nazive nekih stručnih skupina stavili smo »vidi« uputnice kojima korisnike upućujemo na još neku stručnu skupinu.

Vidjeli smo da izbor stručnih skupina prate mnoge dileme kako zbog osobina samoga klasifikacijskog sustava tako i zbog specifičnosti građe koja se u nekim slučajevima teško uklapa u univerzalni klasifikacijski sustav. Nakon što smo se odlučili za određenu stručnu skupinu, nekad je bilo potrebno poslužiti se ovakvim postupkom jer je jedan dio građe, koji bi mogao spadati u dotičnu skupinu, iz određenih razloga (a oni se razlikuju od slučaja do slučaja), svrstan u neku drugu skupinu.

Tako je skupina 323.1 (*Nacionalna pitanja*) upućena na skupinu 329.7 (*Politički i nacionalni pokreti i društva na različitim područjima /narodni preporod, jugoslavensko pitanje/*). Kada se govori o nacionalnoj problematici u Istri ne može se zaobići pitanje narodnog preporoda, a narodni preporod nismo svrstali u skupinu o nacionalnoj problematici jer je to samo jedna od njegovih komponenata. Ali, kako je to ipak bila njegova najizrazitija odrednica, ne bismo pogriješili da smo klasifikaciju izvršili prema njoj. Svjesni nedostataka odabranog rješenja (naziv skupine 329.7 je prilično općenit i nejasan; mnogi korisnici će tematiku narodnog preporoda tražiti upravo u skupini 323.1), pokušali smo ih na ovaj način ublažiti.

Zatim imamo primjer skupine 323.2/4 (*Odnos između stanovništva i države. Nutarnji sukobi. Društvene grupe i slojevi. Klase. Klasna borba*) koju smo uputili na skupinu 329.15 (497.1) (*Komunistička partija Jugoslavije*). Unutarnji sukobi, pobune protiv državne vlasti i klasna borba karakterizirali su i djelatnost Komunističke partije, tako da bi bez upućivanja na skupinu o KPJ informacija o problematici iz skupine 323.2/4 bila nepotpuna. Radove o KPJ ipak smo izdvojili u zasebnu skupinu jer se u njima radi izričito o članovima KP (sudski procesi) ili o partijskim dokumentima a ne toliko o događajima u kojima je KPJ sudjelovala (iako se i oni spominju kroz sudske dokumente), pa su kao takvi predstavljali cjelinu. Njihov relativno značajan broj (5 i jedan skraćeni opis) također je »dozvoljavao« formiranje zasebne skupine.

Nadalje smo skupinu 329.15 (497.1) (*KPJ*) uputili na skupinu o NOB-u, i to s formulacijom: za *razdoblje 1941-1945. god. vidi skupinu 949.713 »1941/1945«* Budući da su između 1941. i 1945. g. rat i NOB bitno obilježili djelatnost KP, radove iz toga razdoblja koji donose partijske izvještaje i materijale s partijskih konferencija (br. 270, 275, 282 i 283) svrstali smo u skupinu 949.713 »1941/1945« (*NOB i II. svj. rat*) a ne u skupinu 329.15 (497.1) (*KPJ*). Iako su oni mogli biti i u toj skupini, ipak smo se odlučili za ovakvo rješenje jer su NOB i II. svj. rat preovladavajuća tema tih dokumenata. Problem oko ova četiri rada mogli smo riješiti bez ove uputnice, tako da u skupinu 329.15 (497.1) uvrstimo skraćene opise tih radova. Umjesto toga poslužili smo se uputnicom na cijelu skupinu zato što je i u većini ostalih radova iz skupine 949.713 »1941/1945« (*NOB i II. svj. rat*), više ili manje, izravno ili neizravno prisutna djelatnost Komunističke partije. Da su bila u pitanju samo četiri rada ne bismo vršili upućivanje na cijelu skupinu koja se sastoji od čak 22 jedinice i dva skraćena opisa.

I uz skupinu 35 (*Javna uprava. Vojne znanosti*) nalazi se ista uputnica: za *razdoblje 1941-1945. vidi skupinu 949.713 »1941/1945«* Iz istog razloga: upravni organi o kojima je riječ (narodnooslobodilački odbori) nastali su u NOB-u i bavili se problemima koji su bili odlučujuće određeni ratom i NOB-om. Isto se može reći i za radove s

vojnom tematikom. Budući da se radi o relativno velikom broju radova (10) nismo izradili skraćene opise u skupini 35 nego smo se poslužili upućivanjem na cijelu skupinu 949.713 »1941/1945«.

Skupina 656 (*Promet. Pošta*) upućena je na skupinu 338/339 (*Gospodarsko stanje. Gospodarska politika. Trgovina*). Razloge zašto smo radove o prometu svrstali u skupinu 338/339 već smo objašnjavali. Budući da ti radovi ipak donose i neke podatke za povijest pomorskog prometa (popise brodova i njihovih vlasnika), pomoću ove uputnice omogućili smo da ih pronađu i oni korisnici koje zanima povijest pomorskog prometa. Nismo se odlučili za skraćene opise u skupini 656 jer bi tada u njoj bilo previše skraćenih opisa (7), a samo jedan glavni. Osim toga, dotični radovi čine veći dio skupine 338/339 (5 od 9), pa upućivanje prometa na cijelu skupinu 338/339 nije nelogično.

U svim dosad opisanim slučajevima radilo se o tomu da je jedna skupina radova iz određenih razloga »izdvojena« iz jedne stručne skupine (iako su mogli ostati i u njoj) i svrstana u neku drugu skupinu, pa je te stručne skupine nekako trebalo povezati da ne bi došlo do zabune i da bi korisnik dobio potpunu informaciju o nekom sadržaju.

Napomena uz skupinu 389 (*Metrologija. Mjere*): *Vidi i urbani (skupina 332 Zemljišno vlasništvo)*, nešto je drugačije prirode. Ona nije bila neophodna jer se rad iz skupine 389 (*Metrologija. Mjere*) ne bi mogao nalaziti u skupini 332 (*Zemljišno vlasništvo*). Mjere su, naime, samo jedan element sadržaja urbana, i to sporedni s obzirom na njihovu bit. Drugim riječima, niti bismo mogli urbane označiti istom oznakom kao mjere, niti mjere istom oznakom kao urbane. Napomena samo upozorava korisnike da se u urbanima mogu naći podaci o mjerama. Napomenu smo smatrali korisnom i zbog toga što se u skupini 389 (*Metrologija. Mjere*) nalazi samo jedan rad, pa je onaj koga zanima problematika mjera ipak upućen na još neku građu.

- Ostale napomene uz nazive stručnih skupina

Osim »vidi« uputnica uz nazive nekih stručnih skupina upotrijebili smo još dvije vrste napomena:

1) u uglatim zagradama, odmah uz naziv stručne skupine, gdje svojim riječima objašnjavamo što se može naći u toj skupini,

2) uobičajeni oblik napomene koji se navodi ispod teksta.

1) Ovakve napomene upotrijebili smo u slučajevima kada smo smatrali da su nazivi skupina nedovoljno jasni ili preopćeniti s obzirom na očekivanja korisnika. U pravilu se radi o temama specifičnima za arhivistiku ili za istarsku povijest koje se ne mogu ni očekivati u nazivima skupina univerzalnog klasifikacijskog sustava. Napomene se nalaze u uglatim zagradama jer su slobodno sastavljene, odnosno nisu predviđene u tablicama UDK.

Uz naziv skupine 329.7 *Politički i nacionalni pokreti i društva na različitim područjima*, stavili smo u uglate zagrade napomenu: *[narodni preporod, jugoslavensko pitanje]* jer naziv skupine nije dovoljno konkretan za tako specifične a važne sadržaje.

Skupini 332 *Zemljišno vlasništvo*, dodali smo napomenu: *[katastici, urbani i drugo]*. Iako je naziv skupine jasniji nego u prethodnom primjeru, ipak smo smatrali korisnim naznačiti o kojim se dokumentima radi, tim prije što su to važni dokumenti a također i apsolutno prevladavaju u skupini (od 18 radova u toj skupini 16 su urbani i katastici, a jedan od preostala dva također ima urbanijalne elemente /br. 49/).

Značenje skupine 930.253 (*Arhivi i njihovi fondovi*) nije nam bilo u potpunosti jasno. Uspoređujući je s ostale dvije skupine koje se nalaze u tablicama (930.251 *Znanost, tehnika i organizacija arhiva* i 930.255 *Inventari. Regesti*), i pregledavši radove iz područja arhivistike, »dodijelili« smo joj značenje za koje smo smatrali da odgovara njezinu nazivu, a koje je bilo prikladno rješenje za jednu grupu radova. Ali, to smo onda morali i objasniti, pa je tako nastala napomena: [*arhivi; kratki opisi, pregledi, sadržajna fizionomija i sl. građe nekog arhiva ili nekog fonda*]. Ovakvo rješenje smatrali smo boljim i praktičnijim za korisnike nego da to objašnjavamo u uvodu ili u napomeni ispod teksta.

2) Napomene uz nazive stručnih skupina koje se navode ispod teksta upotrijebili smo u šest slučajeva:

- uz skupinu 282 (*Rimokatolička crkva*) nalazi se napomena: *Radovi o crkvenim arhivima i njihovoj arhivskoj građi nalaze se u skupini 930.25 : 282*

- uz skupinu 930.253 (*Arhivi i njihovi fondovi*) napomena: *Odnosni radovi za crkvene arhive i arhivsku građu nalaze se u skupini 930.25 : 282.*

- uz skupinu 930.255 (*Inventari. Regesti*) napomena: *Inventari i regesti crkvene arhivske građe nalaze se u skupini 930.25 : 282*

- uz skupinu 930.25 : 06 (*Društva arhivskih radnika. Arhivska savjetovanja. Arhivske izložbe*) napomena: *O savjetovanjima o crkvenim arhivima vidi skupinu 930.25 : 282.*

- uz skupinu 930 (*Historiografija. Pomoćne povijesne znanosti*) napomena: *Arhivistika je prikazana posebno*

- uz skupinu 332 (*Zemljišno vlasništvo [katastici, urbani i drugo]*): *Katastici šuma nalaze se u skupini 63 Poljoprivreda. Šumarstvo. Lov. Ribolov.*

Radove o crkvenim arhivima i njihovoj arhivskoj građi izdvojili smo u zasebnu skupinu iako su već postojale »arhivističke« skupine u koje smo mogli rasporediti odnosne radove o crkvenoj arhivskoj građi (inventare i regesta u skupinu 930.255, kratke preglede u skupinu 930.253, izvješća sa skupova u skupinu 930.25 : 06). To smo učinili zbog toga što je taj korpus arhivskog gradiva značajan i bogat, a radovi o toj tematici u *Vjesniku* su relativno vrlo brojni (ima ih 30). Time smo ujedno i rasteretili skupine 930.253 i 930.255 koje su i bez tih radova već obimne. Na taj su se način u skupini 930.25 : 282 našli svi radovi koji se tiču crkvenih arhiva i njihova arhivskog gradiva: inventari i regesta, kratki opisi fondova i izvješća sa savjetovanja o crkvenim arhivima, ali i drugi radovi (npr. o pravnom položaju crkvenih arhiva, skraćeni opisi radova iz drugih skupina kao što je rad o glagoljskim ispravama crkveničkog samostana pavlina i sl.) jer smo tu skupinu formirali prema vrsti građe a ne prema vrsti obavijesnog pomagala (kako su formirane skupine 930.253 i 930.255). Zato smo uz skupine 930.253 i 930.255 morali staviti napomenu gdje se nalazi dotična vrsta obavijesnih pomagala za crkvenu građu, jer bi ih inače korisnici tražili u tim skupinama. To smo iz istog razloga morali učiniti i za arhivska savjetovanja (skupina 930.25 : 06).

Iako se i ovdje radi o izdvajanju određenog broja radova iz neke skupine (zapravo iz nekoliko skupina), nismo se poslužili upućivanjem jedne skupine na drugu pomoću »vidi« uputnice. Nismo mogli npr. skupinu 930.255 (*Inventari. Regesti*) »vidi« uputnicom uputiti na skupinu 930.25 : 282 jer se u potonjoj skupini ne nalaze samo ili uglavnom inventari i regesta nego i razni drugi radovi o crkvenom gradivu. To isto vri-

jedi i za skupine 930.253 i 930.25 : 06. Proizišlo je da nam je ovaj tip napomene bio najprikladniji.

Skupinu 282 (*Rimokatolička crkva*) mogli smo uputiti na skupinu 930.25 : 282 pomoću »vidi« uputnice. Nismo to učinili jer je upotrijebljena napomena (*Radovi o crkvenim arhivima i njihovoj arhivskoj građi nalaze se u skupini 930.25 : 282*) informativnija, tj. korisnik odmah vidi što se nalazi u skupini na koju se upućuje.⁵⁰

Razumljivo je zašto smo arhivistiku izdvojili iz skupine 930 (*Historiografija. Pomoćne povijesne znanosti*). Ali, kad smo već to učinili, morali smo to i napomenuti uz skupinu 930 jer je ona nadređena skupina i kao takva obuhvaća i arhivistiku.

Kad smo govorili o kriterijima za izbor stručnih skupina (pogl. 5.3.3.2.), konkretno o primjeru skupine 6, objašnjavali smo zašto katastike šuma nismo svrstali u skupinu 332 (*Zemljišno vlasništvo [katastici, urbari i drugo]*) nego u skupinu 63 (*Poljoprivreda. Šumarstvo. Lov. Ribolov*). Budući da se u skupini 332 inače nalaze katastici, morali smo u obliku napomene korisnike upozoriti na tu iznimku.

5.4. Kazala

Već smo govorili o značaju kazala u bibliografiji kad smo objašnjavali zašto smo odabrali sistematski raspored kod kojega su kazala popratni aparat koji otklanja nedostatke toga rasporeda.

Bez obzira kakav raspored bibliografskih jedinica odabrali, općenito se može reći da su kazala nezaobilazan dio svake bibliografije.⁵¹ Kazala povećavaju informativnu vrijednost bibliografije. Ona ističu pojedine elemente građe prema različitim kriterijima, pa tako dobivamo više točaka pristupa građi odnosno povećavaju se mogućnosti pretraživanja. Građa je time potpunije prezentirana i korisnik ima više šanse da pronađe podatak koji mu je potreban. Istodobno, ona pomažu u bržem snalaženju u bibliografiji.

U našoj bibliografiji izradili smo **Abecedno kazalo struka, Kazalo autora i Predmetno kazalo.**

U već spominjanom djelu V. Maksimović kaže kako karakter i broj kazala ovisi od vrste i sadržaja građe koju popisujemo, te od oblika i namjene bibliografije. U tom smislu najviše raznovrsnih kazala trebaju imati opće bibliografije jer donose vrlo raznorodnu građu i imaju velik krug korisnika.⁵² U našem slučaju radi se o specijalnoj bibliografiji s ograničenim krugom korisnika. To je djelomice razlog što nismo izradili neka kazala, a djelomice je razlog što je od strane naručitelja unaprijed bio ograničen obim bibliografije. Neka kazala koja se inače rade bila su automatski isključena, npr.

⁵⁰ Može se postaviti pitanje zašto nismo i kod slučajeva upućivanja skupine na skupinu pomoću »vidi« uputnice upotrijebili ovakve, konkretnije napomene s obzirom na spomenutu njihovu prednost. Radi se o tomu da u tim slučajevima nije bilo moguće kratko i jednostavno definirati što se nalazi u skupini na koju se upućuje, kao što je to bilo moguće u ovom slučaju.

⁵¹ *Prateće elemente uz bibliografiju ne smijemo shvatiti kao nešto sporedno i uzgredno, jer se bez njih ne može zamisliti prava struktura, a i namjena nekog bibliografskog rada i dalje: Stvaranje indeksa treba, u principu, shvatiti kao neodvojiv dio cjelokupnog rada na nekoj bibliografiji* (V. MAKSIMOVIĆ, n. dj., str. 45 i 47).

⁵² V. MAKSIMOVIĆ, n. dj., str. 46.

kazalo izdavača (jer je izdavač, odnosno 2 izdavača, uvijek isti), kazalo inicijala i pseudonima (samo je jedan rad potpisan inicijalom).

Ipak smatramo propustom što nije izrađeno kazalo naslova i kronološko kazalo svezaka s osnovnim podacima o svakom svesku.

5.4.1. *Abecedno kazalo struka*

Svrha je ovoga kazala brže i lakše snalaženje u sistematskom rasporedu. U kazalu se po abecednom redu navode nazivi stručnih skupina upotrijebljenih u bibliografiji i pojmovi koji se javljaju u tim nazivima, uz naznaku brožčanog dijela oznake. Ako se stručna oznaka sastoji od dvaju ili više pojmova, svi su oni ravnopravno navedeni u kazalu (npr. za skupinu 930.255 *Inventari. Regesti*, u Abecednom kazalu struka navedene su dvije natuknice: *Inventari arhivske građe 930.255*; *Regesti arhivske građe 930.255*).

Kako većina korisnika ne zna što sve mogu sadržavati upotrijebljene stručne skupine, pogotovu u odnosu na konkretnu građu, potrebno je takav popis dopuniti još nekim pojmovima koji će korisniku biti bliski. Nazivi nekih stručnih skupina dovoljno su informativni i jasni, takoreći jednoznačni (npr. *Notari. Notarijat*) ali neke odabrane skupine obuhvaćaju više sadržaja, pogotovu složene skupine, neke su dosta općenite (npr. *Pravo; Povijest*), a neke čak mogu biti pomalo nejasne korisniku (npr. *Politički i nacionalni pokreti i društva na različitim područjima*). Zato ovo kazalo, osim naziva stručnih skupina, sadržava i nazive podređenih stručnih skupina i pojmove karakteristične za građu, a koji nisu izraženi u nazivima stručnih skupina. Sadržava i sinonime i ostale neusvojene oblike.

Npr. u stručnu skupinu 930 (*Historiografija. Pomoćne povijesne znanosti*) uvršteni su radovi koji se tiču dviju podskupina: 930.22 *Diplomatika* (znanost o ispravama) i *Arheografija* (znanost o objavljivanju arhivskih vrela).⁵³ Zato se u Abecednom kazalu struka osim natuknica »Historiografija« i »Pomoćne povijesne znanosti« nalaze i natuknice: »Diplomatika« i »Arheografija«.

Navođenje pojmova karakterističnih za obrađivanu građu a koji se ne nalaze u nazivima stručnih skupina i podskupina pogotovo je važno kada se uzme u obzir da izbor stručne skupine uvelike ovisi o sastavljaču, odnosno da bi neki sadržaji mogli biti uvršteni i u nekoliko stručnih skupina. Tako korisnik, čak i u slučaju da poznaje UDK sustav, često ne može sa sigurnošću znati u koju je skupinu uvršten neki takav (specifičan ili relativno uzak) sadržaj koji njega zanima. Neki su sadržaji toliko specifični da ih je teško definirati u univerzalnom klasifikacijskom sustavu. Npr. narodni preporod u Istri sadržavao je elemente i nacionalne borbe i borbe za gospodarsko jačanje hrvatskog seljaštva i borbu na kulturnom planu, rad raznih društava, glasila itd. Dakle, radi se o jednoj kompleksnoj pojavi specifičnoj za našu povijest, a UDK sustav je napravljen prema svjetskim tokovima i pojavama i nije prilagođen posebnostima »malih« naroda. Tako ni jedna skupina u UDK tablicama izričito ne odgovara problematici narodnog preporoda, pa smo uvjereni da bi ga različiti sastavljači različito označili. Mi smo odabrali skupinu 329.7 (*Politički i nacionalni pokreti i društva na različitim područjima*) jer smatramo da je ona najbliža i najobuhvatnija. Nismo htjeli odabrati

⁵³ Za arheografiju nismo pronašli oznaku u UDK tablicama iako spada u pomoćne povijesne znanosti (Vidi: Jakov STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti*, 2. izd., Zagreb 1984.). To je vjerojatno zbog toga što se radi o relativno mladoj znanosti. Tako npr. ona nije obrađena u 1. izd. knjige spomenutog autora (Zagreb 1972.).

neku skupinu koja bi bila »jasnija« ali koja bi odražavala samo jedan aspekt te pojave. Nedostatak našeg odabira u tomu je što je naziv stručne skupine previše općenit i teško da bi se korisnik dosjetio da se odnosi upravo na narodni preporod (tu smo uvrstili još i jedan članak koji govori o radu Jugoslavenskog odbora). Da bismo donekle neutralizirali taj nedostatak u kazalo smo uvrstili natuknice: »narodni preporod« i »jugoslavensko pitanje«, a u dijelu bibliografije gdje se nalaze glavni opisi, uz naziv stručne skupine stavili smo u uglate zagrade: [*narodni preporod, jugoslavensko pitanje*]. Isto smo učinili i kod skupine: 332 *Zemljišno vlasništvo [katastici, urbari drugo]*. Katastici i urbari važni su dokumenti, k tomu i dosta zastupljeni u časopisu, a nigdje u nazivima stručnih skupina nisu vidljivi. Zato je bilo nužno navesti ih u Abecednom kazalu struka, a također i uz naziv stručne skupine. Radi se, naime, o dokumentima karakterističnima za jedno prošlo vrijeme (feudalne društvene odnose) koji se ne mogu poistovijetiti ni sa jednom vrstom suvremenih dokumenata, dok tablice UDK uglavnom odražavaju suvremeni život. Označili smo ih, koliko smo bolje mogli, prema njihovoj biti i sadržaju, a uspomok kazala i spomenutih naznaka u uglatim zagradama pokušali olakšati njihovo pronalaženje. Slično je i sa statutima srednjovjekovnih komuna (skupina 34 *Pravo*). I njih smo naveli u Abecednom kazalu struka. Za skupinu: 323.2/4 (*Odnos između stanovništva i države. Nutarnji sukobi. Društvene grupe i slojevi. Klase. Klasna borba*), osim naziva skupina zastupljenih u ovoj složenoj skupini, u Abecednom kazalu struka navedeno je još jedanaest pojmova (npr. »antifašistički pokret«, »radnički pokret«, »seljačke bune«, »sindikati«, »štrajkovi« i sl.).

Uz sve takve pojmove i uz nazive podskupina u zagradi se nalazi naziv stručne skupine koja obuhvaća taj pojam ili tu podskupinu. Npr.: STATUTI (Pravo) 34; DIPLOMATIKA (Historiografija. Pomoćne povijesne znanosti) 930.

U kazalo su uvršteni još i sinonimi i još neki neusvojeni oblici za koje smo pretpostavljali da će ih korisnici tražiti. Oni su upućeni na usvojene oblike »vidi« uputnicom. Npr. Saobraćaj - Vidi: Promet; Katolička crkva i Crkva - Vidi: Rimokatolička crkva; Fond (arhivski) - Vidi: Arhivska građa (arhivski fondovi i zbirke); Uprava - Vidi: Javna uprava.

Ako se radilo o više aspekata nekog pojma, a ne o pojmu općenito, to je naznačeno u obliku pododrednica. Npr. POVIJEST, - kao znanost, - do II. svjetskog rata, - NOB-a i II. svj. rata, - čuvanja i zaštite arhivalija. Uz svaku od tih pododrednica navedena je odgovarajuća stručna oznaka.

5.4.2. Kazalo autora

Svrha je ovoga kazala pristup građi prema imenima autora. Abecednim redom navedeni su svi autori zastupljeni u časopisu.⁵⁴ Ime autora (prezime i ime) grafički je istaknuto, odnosno otisnuto je velikim slovima. Radi veće preglednosti između svakog slova u kazalu učinjen je razmak.

Uz ime autora navedeni su svi radovi toga autora zastupljeni u *Vjesniku* odnosno u bibliografiji, i to tako da se navodi i naslov rada a ne samo njegov redni broj. Navođenje isključivo rednih brojeva bio bi dovoljan preduvjet za pronalaženje rada.

⁵⁴ Ispušteno je ime autora (Simeon Duca) jednoga od triju priloga u radu br. 240 (jedan prilog je potpisan inicijalima koje nismo razriješili, a jedan je nepotpisan). Taj rad smo popisali prema naslovu zbog razloga koje smo objasnili u poglavlju o odrednicama (5.3.2.). To, međutim, nije razlog da se autor toga priloga ne navede u Kazalu autora.

Međutim, kod autora koji imaju više radova korisnik bi gubio vrijeme tražeći glavni opis baš onoga rada koji mu je potreban. Ovako, on već u kazalu može vidjeti postoji li uopće u *Vjesniku* dotični rad toga autora, a ako postoji može odmah potražiti njegov glavni opis, bez suvišnoga traženja. Zbog toga smatramo da je takvo rješenje mnogo praktičnije za korisnika, a ne zauzima previše prostora (kazalo autora obuhvaća svega 12 stranica).

Treba napomenuti da su u Kazalu autora navedeni samo individualni autori. Korporativne autore, koji su u bibliografiji zastupljeni samo iznimno, nismo navodili. Radi se o ustanovama u kojima se čuva arhivsko gradivo (arhivi u Rijeci i Pazinu, Nacionalna i sveučilišna knjižnica) i o Društvu arhivskih radnika Hrvatske. Oni su zastupljeni u Predmetnom kazalu kao i druge slične ustanove i društva. Smatrali smo da bi bilo suvišno navoditi ih još i u kazalu autora iako bi oni, teoretski, trebali biti zastupljeni i u tom kazalu. Dodatni je razlog i to što korporativno autorstvo nije provedeno dosljedno (vidi poglavlje 5.3.2.), pa bi prisutnost samo jednog dijela ustanova i društava u kazalu autora samo zbunilo korisnike.

5.4.3. Predmetno kazalo

Dok stručni raspored građe omogućuje pristup građi prema znanstvenim i stručnim područjima, ovo kazalo omogućuje pristup prema konkretnim/specifičnim pojmovima. Jedinice u predmetnom kazalu nastale su također sadržajnom analizom svakog zastupljenog rada. One su poredane abecednim redom, a upućene su na glavne opise rednim brojevima bibliografskih jedinica. Predmetnice su grafički istaknute, odnosno otisnute su velikim slovima.

Kazalo se sastoji od nekoliko vrsta predmetnica - onih koje predstavljaju: a) vlastito (ili obiteljsko) ime, b) zemljopisni naziv, c) korporativno tijelo, d) stvar (tematske predmetnice). Radi se, dakle, o unakrsnom (kombiniranom) kazalu. U nekim se bibliografijama te grupe pojmova popisuju odvojeno, u zasebnim kazalima, najčešće u tri (osoba, zemljopisnih naziva i predmeta). Budući da smo se mi odlučili za selektivni princip odabira pojmova, njihov broj nije bio dovoljno velik za tri zasebna kazala. Do toga je došlo djelomice i zbog karaktera same građe. Npr., časopis je takve prirode da se u njemu ne javlja velik broj osoba - ima dokumenata u kojima ih uopće ili gotovo uopće nema, npr. statuti, neki urbari, radovi u kojima se donose brojevi pokazatelji o gospodarskom stanju, stanju stanovništva i sl., popisi arhivskog gradiva i ostali radovi iz područja arhivistike.⁵⁵ Zato smo smatrali da je unakrsno kazalo ovakvog (umjerenog) obima dovoljno pregledno. Bilo bi dobro da smo nazivu »Predmetno kazalo« dodali podnaslov u kojemu bismo naveli vrste pojmova koji se u njemu mogu naći.

U predmetno kazalo nisu uvrštene sve osobe i zemljopisni nazivi koji se u časopisu javljaju niti je zabilježeno svako spominjanje i onih koji su izdvojeni. Izdvojene su samo one osobe i oni zemljopisni nazivi te oni sadržaji o njima koji su u časopisu zna-

⁵⁵ Za razliku od *Bibliografije Pazinskog memorijala: sv. 10-20* (u rukopisu) gdje smo izradili zasebno Kazalo osoba i Predmetno kazalo (za mjesta, korporativne predmetnice i ostale predmete) jer je časopis takav da se u njemu javlja mnogo osoba.

čajnije obrađeni.⁵⁶ Tako, kad korisnik pronađe rad na kojega je upućen, može tamo doista naći relevantan sadržaj, odnosno dovoljno opširan sadržaj. Nedostatak je selektivnog navođenja u tomu što on sadrži subjektivnu komponentu, a to je sposobnost sastavljača da prepozna relevantne sadržaje i da ih ispravno opiše u obliku kratkih napomena. Dakle, korisnik je prisiljen »vjerovati« ispravnosti njegova izbora. Prednost je, pak, svakog spominjanja neke osobe ili mjesta, da ne postoji rizik da je nešto »izgubljeno«, a sastavljač je izbjegao odgovornost da je nešto propustio. Ali, često je neko ime spomenuto samo usputno i korisnik od te informacije ima vrlo malo ili nikakve koristi. K tomu, takve bibliografije u kazalu u pravilu ne navode kratke napomene o sadržaju nego samo brojeve (broj sveska i broj stranice) pa korisnik ne zna o čemu se zapravo govori na tome mjestu na koje je upućen. Tako on često gubi vrijeme tražeći ono što ga zanima, a kod predmetnica koje se u građi učestalo javljaju može se i obeshrabriti tražeći u toj šumi relevantan sadržaj.⁵⁷

Kolebanje (izbor) između selektivnog i potpunog navođenja moguće je jedino kod osobnih imena i zemljopisnih naziva, pa i korporativnih tijela. Kad su u pitanju tematske predmetnice selekcija se podrazumijeva. Po sebi je razumljivo da je nemoguće i besmisleno navoditi sve spomenute predmete i pojmove: *Kao i kod određivanja UDK oznaka, osnovni kriterij mora biti smisao i značaj potencijalne predmetne odrednice za korisnika. Osnovni je kriterij, znači, sadržaj - da li će netko pod određenim pojmom tražiti dokument u kazalu, odnosno, da li neki pojam zaslužuje da bude izdvojena, samostalna predmetna odrednica u kazalu.*⁵⁸ U našem kazalu, osim zemljopisnih pojmova glavninu predmetnica čine ustanove u kojima se čuva arhivsko gradivo koje je objavljeno u časopisu (ili njegov pregled, inventar, regesta): arhivi, knjižnice, muzeji, crkvene ustanove te crkveni redovi čije je gradivo obrađivano. Zatim su tu arhivska društva, listovi i časopisi, neka upravna područja i tijela (npr. feudalne gospoštije, NOO-i), komiteti KP, a relativno malo ima predmeta i pojava (npr. Bašćanska ploča, Istarski razvod, Jozefinska cesta, Ogulinski proces). Dakle, to nije predmetno kazalo u pravom smislu jer nedostaju brojni relevantni pojmovi (npr. oni koji su izraženi u nazivima stručnih skupina i u Abecednom kazalu struka). Zbog ograničenog obima bibliografije izostavili smo ih smatrajući da je velik dio njih ipak izražen stručnim rasporedom i u Abecednom kazalu struka, iako smo svjesni da bi bilo dobro da se nalaze i u Predmetnom kazalu jer bi tako korisnik na jednom mjestu imao sve relevantne pojmove u abecednom poretku.

Kod odrednica smo se nastojali držati *Pravilnika* Eve Verone, 1. dio. Iznimka je veći dio korporativnih odrednica, što znači da ima relativno mnogo iznimaka jer su

⁵⁶ V. Maksimović, naprotiv, potpunost navođenja svih imena smatra jednim od osnovnih načela pri izradi kazala: *Sam stručni postupak nameće i primjenu nekoliko načela od kojih se izdvaja stav da se u registre unose sva imena koja se na bilo koji način u bibliografiji pominju.* (V. MAKSIMOVIĆ, n. dj., str. 46). Autor ne obrazlaže taj stav.

⁵⁷ U *Bibliografiji Pazinskog memorijala: sv. 10-20* (u rukopisu) pokušali smo kombinirati ta dva pristupa. U kazalu osoba primijenili smo potpuno navođenje svih osoba, ali smo sadržaje koji se odnose na te osobe navodili na dva načina: one sadržaje koje smo smatrali dovoljno relevantnima i dovoljno opširnima opisali smo napomenom i izdvojili ih odmah ispod odrednice, a za ostala spominjanja naveli smo samo brojeve bibliografskih jedinica s naznakom stranice na kojoj se ime javlja. Tako te dvije »vrste« sadržaja nisu pomiješane i korisnik može odabrati što će tražiti. Ako priroda njegova istraživanja nije takva da mora potražiti baš svako spominjanje neke osobe, on se može ograničiti samo na one sadržaje koji su opisani napomenom. Na taj se način nedostaci potpunog navođenja ublažuju, a korisnik ima potpunu informaciju.

⁵⁸ I. BAUER, et al., n. dj., str. 184.

korporativne predmetnice među najbrojnijima u Predmetnom kazalu. To su, prije svega, odrednice za arhive, knjižnice, muzeje, institute, crkvene ustanove - dakle ustanove u kojima se čuva arhivsko gradivo koje se javlja u časopisu. Te se ustanove ne navode prema svom nazivu, kako je predviđeno *Pravilnikom*,⁵⁹ nego prema mjestu u kojemu se nalaze (npr. RIJEKA - Historijski arhiv; BARBAN - Kaptol (arhiv) itd.).⁶⁰ Na to smo upozorili u Uvodnim napomenama. Ovako smo učinili zato što su njihovi nazivi najčešće neizraziti (Historijski..., Arhiv...) a pretpostavili smo da korisnici uglavnom ne znaju točan naziv tih ustanova. To je još izraženije kod naziva stranih arhiva i knjižnica jer je sigurno malen broj korisnika koji znaju njihove točne nazive. Smatrali smo, zato, da će prema nazivu mjesta korisnik najjednostavnije pronaći dotičnu ustanovu.

Jednako smo postupili kod narodnooslobodilačkih odbora i komiteta KPJ/KPH, tj. odrednice smo izradili prema mjestu njihove nadležnosti (npr. KASTAV - KOTARSKI NOO, GORSKI KOTAR - OKRUŽNI KOMITET KPH). Radi se uglavnom o gradivu koje je nastalo djelovanjem tih organa (izvješća, zapisnici sa sjednica i sl.). Razlog su, kao i kod ustanova koje čuvaju arhivsko gradivo, neizraziti nazivi (Kotarski..., Okružni...).

Za te predmetnice izradili smo uputnice po vrstama ustanova i tijela jer smo pretpostavili da će neki korisnici arhive tražiti pod »arhivi«, muzeje pod »muzeji« i sl. Te uputnice nisu općeg objasnidbenog tipa kao npr.: Arhivi - Vidi pod nazivom mjesta u kojemu se nalazi arhiv, nego smo pod odrednicom ARHIVI naveli sve zastupljene arhive, a za svakoga od njih »vidi« uputnicu (npr. ARHIVI, Historijski (Pazin) - Vidi: PAZIN - HISTORIJSKI ARHIV). Tako isto za knjižnice, muzeje, biskupije, kaptole, dekanate, župe, samostane, narodnooslobodilačke odbore i komitete KP.⁶¹ Tako korisnik na jednom mjestu može vidjeti koji su sve arhivi (i druge ustanove ili tijela) zastupljeni u ovom časopisu, što je samo po sebi korisna informacija i može korisniku skratiti vrijeme traženja.

Pod odrednicama mjesta podrazumijeva se i njihova okolica. Odrednice: Cres, Krk, Lošinj, Pag i Rab odnose se na cijeli otok.

Za strane zemljopisne nazive predmetnice smo izradili prema uobičajenim i uvriježenim nazivima u našem jeziku (npr. BEČ, a ne Wien). Za nazive u izvornom jeziku izradili smo »vidi« uputnice. I za ostale neusvojene oblike predmetnica izradili smo uputnice - za inverzije (npr. KRBAVSKA BISKUPIJA Vidi: Modruška ili krbavska biskupija), različite oblike imena (npr. SUTLOVREČ Vidi: Sveti Lovreč Pazenatički).

Svaki sadržaj koji se odnosi na neku predmetnicu opisali smo kratkom napomenom (npr. LOŠINJ, glagoljski notarski spisi (16/18. st) - 3 ili: izvještaji talijanske obavještajne službe (I.T.O.) 1919. god. - 31 ; pod odrednicom LOŠINJ ima još 10 takvih natuknica). Tako korisnik može odmah vidjeti koji sve sadržaji postoje o nekoj

⁵⁹ *Pravilnik*, I dio, čl. 8, toč. 1 i čl. 135, toč. 1 i 2.

⁶⁰ Specifičan slučaj su biskupije koje su sve, osim Tršćanske, navedene zapravo po svomu nazivu, ali samo zato što taj naziv u prvoj riječi sadržava naziv mjesta u kojemu je sjedište biskupije pa se zbog toga te predmetnice nalaze na istom mjestu u abecednom poretku kao i kad bismo ih navodili prema nazivu mjesta (npr. POREČKA BISKUPIJA - bilo bi suvišno: POREČ - Porečka biskupija). Jedino se odrednica: KRČKA BISKUPIJA ne nalazi odmah iza predmetnice KRK nego dva mjesta ispred.

⁶¹ Razumljivo je da odrednica uputnice za komitete KP nije »komiteti« nego je to naziv organizacije o čijim se komitetima radi, dakle KOMUNISTIČKA PARTIJA, s pododrednicom »Komiteti«.

predmetnici, postoji li ono što njega zanima i odlučiti hoće li se upustiti u daljnje traženje. To je posebno važno kod predmeta koji su izrazitije zastupljeni, pa bi bez napomena korisnik morao izgubiti mnogo vremena tražeći ono što mu treba, uz stalni rizik da ni nakon uloženog vremena i truda to niti ne nađe ako takav sadržaj naprosto ne postoji u obuhvaćenoj građi. U ovoj bibliografiji takve su npr. predmetnice RIJEKA i ISTRRA. Pod odrednicom RIJEKA ima 39 natuknica. Stavljajući se u položaj korisnika vjerujemo da bi, kad ne bi postojale napomene, mnogi odustali od traženja već na tomu, najčešće prvom koraku u korištenju bibliografije.

Sadržaji koji se odnose na pojedinu predmetnicu svrstani su, koliko je to bilo moguće, kronološki. To nije bilo moguće uvijek provesti jer je bilo sadržaja koji obuhvaćaju veći vremenski period (npr. nekoliko ili više stoljeća). Te smo sadržaje stavili prije svih ostalih ili na kraju, već prema situaciji, odnosno prema tomu kakve su bile ostale natuknice; zatim tu su bili slučajevi kad se nije radilo o povijesnoj problematici pa kronologija ili nije bila važna ili nije jasno omeđena (npr. toponomastika, arhivistika). Takve smo natuknice stavljali iza svih ostalih.

Tamo gdje se u svezi s nekom problematikom radilo o objavljenom arhivskom gradivu ili registama (za razliku od raspravnog teksta), u natuknicama smo to naglasili jer smo takve podatke smatrali važnima budući da je u pitanju arhivistički časopis (npr. SENJ, carine (16-18. st.) - građa - 66). To, naravno, nismo radili u slučajevima gdje je iz same napomene jasno da se radi o dokumentu (npr. RIJEKA, 2 popisa vinograda i njihovih vlasnika (1775. g.) - 114).

Pod odrednicama arhiva i drugih ustanova - imatelja arhivskog gradiva donose se podaci o objavljenom gradivu te o inventarima, registama, pregledima i sl. gradiva koje se u njima čuva. Kad se radi o arhivima, ti su podaci razvrstani po arhivskim fondovima i zbirkama kojima to gradivo pripada (ostale ustanove obično ni nemaju specificirane fondove). Tamo gdje nije bilo moguće ustanoviti o kojemu je fondu riječ, ti podaci navedeni su na početku, odmah ispod odrednice dotične ustanove. Razvrstavanje prema fondovima i zbirkama za korisnika je dodatna korisna informacija. Time mu je ušteđeno vrijeme da podatak o fondu sam traži u tekstu tim prije što često taj podatak nije odmah uočljiv, što su nekad u jednom radu objavljeni dokumenti iz nekoliko fondova koji mogu biti i iz različitih arhiva, a nekada informacije o tome niti nema ili je nepotpuna i nejasna. Zbog toga u nekim slučajevima nije bilo dovoljno samo pomnjivo pročitati tekst, nego je trebalo konzultirati i druge izvore: same autore ili arhivske ustanove u kojima se čuva dotično gradivo. Uza sve to ipak je ostalo nekoliko slučajeva gdje nismo uspjeli ustanoviti o kojemu je fondu riječ. Grupiranje prema fondovima korisna je informacija i za samo uredništvo časopisa, jer je tako lako uočljivo koji su fondovi najviše korišteni i što je iz njih korišteno, a koji su manje korišteni. To može biti pomoć pri odluci koje fondove bi ubuduće u časopisu trebalo više naglasiti, i je li dosadašnje stanje u skladu sa zacrtanom uređivačkom politikom.

Pod odrednicama Povijesnih arhiva u Pazinu i Rijeci, osim podataka o objavljenim dokumentima, navode se i podaci o onim dokumentima koji nisu objavljeni, ali se autor njima služio da bi napisao rad (npr. PAZIN - HISTORIJSKI ARHIV, Civilni komesarijat Pazin - o štrajku labinskih rudara 1921 - služio se). I to smo radili selektivno, tj. uzimali smo u obzir samo slučajeve kada je autor koristio više dokumenata iz nekog fonda. Ti podaci mogu biti korisni onima koji budu istraživali istu ili sličnu problematiku kao pomoć pri pronalaženju izvora za istraživanje. Odabrali smo samo ova dva arhiva zato što se glavnina građe koja se javlja u časopisu čuva u njima i zato što

to gradivo bolje poznajemo nego gradivo iz ostalih ustanova, a kod eventualnih problema mogli smo lako kontaktirati s kolegama iz susjednog arhiva. Kod ostalih arhiva, prije svega stranih, to bi bilo mnogo teže, pa bi ostalo relativno mnogo nedoumica i posao bi se dosta zakomplicirao i odužio. Ipak smo svjesni da je to nedostatak i da bi bilo dosljednije i bolje za korisnike da takva informacija postoji za sve arhive i druge imatelje gradiva.

LITERATURA

1. *Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova u časopisima NR Hrvatske*, Zagreb: JAZU, 1948.-1956., knj. 1: za godinu 1945. i 1946. - knj. 7: za godinu 1952.
2. *Bibliografija knjiga tiskanih u NR Hrvatskoj*, Zagreb: JAZU, 1948.-1956., knj. 1: za god. 1945. i 1946. - knj. 5: za god.1950.
3. *Bibliografija rasprava i članaka*, Zagreb: JLZ, 1965-1968., sv. 8-11: Historija.
4. Zlatko KEGLEVIĆ, *Bibliografija: rasprave i članci o Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru u časopisima i zbornicima SRH 1945-1970*, Rijeka: Izdavački centar, 1979.
5. Eti KALČIĆ, *Bibliografija »Pazinskog memorijala« sv. 1- 9*, Pazinski memori-jal, sv. 10, Pazin 1980., str. 155-314.
6. *Građa za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga: 1835-1940*, Zagreb: Nacio-nalna i sveučilišna biblioteka, 1982- , sv. 1 (1982.).
7. Velid ĐEKIĆ, *Bibliografija časopisa »Dometi« 1968-1982*, Rijeka: Izdavački centar, 1984.
8. Suzana SRNDOVIĆ, *Bibliografija radova objavljenih u »Glasniku arhivâ i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine« I/1961 - XXV/1985*, Glasnik arhivâ i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, br. 25, Sarajevo 1985., str. 361-404.
9. Mirjana ŠOKOTA, *Bibliografija »Radova Filozofskog fakulteta u Zadru« sv. 1-25*, Zadar 1986.
10. *Hrvatska bibliografija, Niz B: prilozi u časopisima i zbornicima: 1990- , Za-greb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1991- .*
11. *Bibliografsko kazalo »Vjesnika bibliotekara Hrvatske« I (1950) - XXX (1987)*, uredila Nada Gomerčić, priredio Zoran Bulbuk, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, god. 35, br. 1-2 (1992.), Zagreb 1992.
12. Janko ŽIVKOVIĆ, *Stručni katalog: izvod iz Univerzalne decimalne klasifika-cije*, Zagreb: Matica hrvatska, 1968.
13. *Univerzalna decimalna klasifikacija, slovenska skrajšana izdaja, zv. 1: Tablice*, 2. spremenjena in dopolnjena izdaja, Ljubljana: Centralna tehniška knjižnica Univer-ze Edvarda Kardelja, 1982.
14. *Univerzalna decimalna klasifikacija, slovenska skrajšana izdaja, zv. 1: Tablice*, 3. spremenjena in dopolnjena izdaja, Ljubljana: Centralna tehniška knjižnica Univer-ze v Ljubljani, 1991.
15. Janez LOGAR, *Uvod u bibliografiju*, Sarajevo: Svjetlost, 1973.
16. Vojislav MAKSIMOVIĆ, *Osnove teorije bibliografije: sa primjerima*, Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1987.

17. Emir ŽULJEVIĆ, *Savremeni bibliotečki klasifikacioni sistemi*, Sarajevo: Društvo bibliotekara BiH, 1988.

18. Ivan BAUER, et al., *Jedan pristup primjeni UDK u klasifikaciji i indeksiranju znanstvenoistraživačke građe*, *Informatologia Jugoslavica*, br. 3-4 (1988.), Zagreb 1988., str. 179-192.

19. Eva VERONA, *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga, 1. dio: Odrednice i redalice, 2. dio: Kataložni opis*, Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1970.-1983.

20. Bernard STULLI, *Uz dvadeseti svezak »Vjesnika Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu«*, *Vjesnik HARP*, sv. 20, Pazin-Rijeka 1975.-1976., str. 7-9.

21. Miroslav BERTOŠA, *Zbirka povijesne »memorije« i mediator znanja o prošlosti*, *Vjesnik HARP*, sv. 30, Pazin-Rijeka 1988., str. 9-17.

SUMMARY

THE PRINCIPLES USED IN THE COMPILATION OF THE BIBLIOGRAPHY OF THE »VJESNIK HISTORIJSKIH ARHIVA U RIJECI I PAZINU«, VOLS. 1-30 (PAZIN-RIJEKA 1989)

The A. describes, in a few chapters, the main principles used in the compilation of the bibliography of thirty volumes of the »Vjesnik HARP« (published as the 31st volume of the series). She exposes the questions and problems that arose in that work, with the use of many examples. She stresses the endeavour to restore a balance between principles and the real data.

After the introduction in which the A. briefly describes the history of the journal, why it was founded, its thematical profile, she analyzes the bibliography. She deals with the aims of the bibliography, with the scheme (the bibliographical material is divided according to the contents) and the structure of the bibliography. The latter chapter is divided into several sub-sections according to the main scheme of the bibliography. These sub-sections are: a review of the main scientific branches, introductory notes, the part of the bibliography with the description of bibliographic units and indexes. The sub-section with the description of bibliographic units is the most extensively explained. It deals with elements of the description, punctuation marks, the disposition of bibl. units inside various groups and terms of reference. Particular attention is given to the principles of selecting the scientific branches, and the assignation of single units to specific branches. These criteria are mainly the contents and the characteristics of the classification system (UDC), but there are other as well. Such other criteria are e. g. what the public could expect, the number of units related to a specific subject, the needs of the journal as a scientific medium. There are other topics that are discussed, such as the level of classification, the terms used for naming various scientific branches, the reasons and usefulness of putting together composite groups, notes-comments. At the end there are the indexes: the alphabetic index of scientific branches, the index of authors and the index of subjects.

RIASSUNTO

I PRINCIPI DI ELABORAZIONE DELLA BIBLIOGRAFIA DEL
»VJESNIK HISTORIJSKIH ARHIVA U RIJECI I PAZINU«,
VOL. 1-30 (PAZIN-RIJEKA 1989)

In alcuni capitoli dell'opera l'autrice descrive i principi di elaborazione della bibliografia di trenta volumi del »Vjesnik HARP« (pubblicata come 31-esimo volume della stessa rivista), come pure le questioni e i problemi che via via si presentarono, usando numerosi esempi. Ribadisce il tentativo di instaurazione dell'equilibrio fra il principio di elaborazione e la specifica documentazione.

Dopo l'introduzione, dove viene brevemente descritta la cronistoria della rivista, lo scopo della sua fondazione e il suo profilo tematico, si passa all'analisi della bibliografia. Si parla dello scopo della bibliografia, della disposizione del materiale documentario (disposto secondo l'indice), nonché della sua struttura. Quest'ultimo capitolo è diviso in alcuni sottocapitoli, i quali seguono le parti componenti la bibliografia stessa. Queste sono: la rassegna dei gruppi specializzati secondo un ordine di successione specializzato, note introduttive, la parte della bibliografia contenente le descrizioni delle unità bibliografiche. Qui si parla di elementi di descrizione e interpretazione, di disposizione delle unità all'interno dei gruppi specializzati e delle indicazioni, mentre una particolare attenzione viene dedicata ai principi di selezione dei gruppi specializzati e di inserimento del materiale in determinati gruppi specializzati. Questi principi sono, innanzi tutto, il contenuto dei lavori e le peculiarità del sistema di specializzazione (è stata scelta la classificazione UDK), però anche altri ancora, ad es. ipotetiche aspettative degli utenti, numero di lavori i quali si riferiscono ad uno specifico contenuto, come pure le esigenze della specialità/scienza, di cui la rivista si occupa. Si discute del livello di classificazione, della denominazione dei gruppi specializzati, del fine e dei modi della creazione di gruppi composti, delle note. In fine vengono descritti gli indici: indice alfabetico delle specialità, indice degli autori e indice delle materie.